

קונטרס
אך טוב לישראל

מכתבים

חיברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי
הצעיר באלפי ישראל
אפרים כחלון ס"ט

פעיה"ק ירושלים ת"ו
שנת תשע"ה לפ"ק.

ברוך שהחייני והגיעני וקימני לזמן הזה, שזיכני להוציא כמה וכמה חיבורים לאור והתקבלו יפה בעיני לומדי התורה רבנים וגדולים.

בחיבור זה אשר הוא מעט מזעיר קיבצתי כמה מהמכתבים אשר זכיתי להתכתב עם כמה מגדולי תלמידי חכמים שבדורינו, אשר נהגו בדברי בעין יפה והעירו עליהם, או שביקשו בידי לברר ספק בהלכה וענוותם תרבני.

אכפול ברכה והודאה להורי היקרים מו"א רבי חיים ומ"א הרבנית שולמית נרם יאר, אשר תמיד הם לאחיעזר ולאחיסמך, כדי שאוכל לשקוד בעסק התורה בהשקט וביטחה. יהי רצון שיתברכו בכל הברכות הכתובות בתורה, וירונו נחת יהודית מכל יוצאי חלציהם, אורך ימים ושנות חיים, וכט"ס אמן.

ובכלל הברכה אברך למו"ח הרב חיים שמואל שליט"א, דרחים רבנן. ומרת חמותי תליט"א, שמשתדלים ככל יכולתם לסייע ולעזור, יתן להם ה' משאלות ליבם לטובה אמן.

אך טוב מכתבים לישראל

אודה עוד לאכסניא של תורה מקום משכני עם חברים מקשיבים כולל 'יורו משפטיך' בראשות הרה"ג ר' גדעון בן משה שליט"א, אשר יגע ביגיעה רבה לכלכל את חיי האברכים על מי מנוחות ובנאות דשא. ואשר על ידו השני רבי אסף בן משה שליט"א בעל מח"ס משכיל לאסף ועוד, כה יתן ה' וכה יוסיף להם שפע ברכה והצלחה וכט"ס.

ועוד אכסניא יש לי לברך, והיא בית מדרשנו המפואר כאן בקרית נורדאו נתניה, ישיבת מאור ישראל, בראשות הרה"ג ר' יהושע דוד רוזברג שליט"א. שהוא כמגדלור לכל הסביבה, וכאבן שואבת לעמלי התורה, יה"ר שיפוץ אורו הבהיר של בית המדרש הלזה עדי ביאת ינון אמן.

בהזדמנות זאת רצוני לברך מקרב ליבי לכל המסייעים בהפצת דברי תורתי אשר קיבלה נשמתי בסיני, הן בכתב והן בעל פה אחד היוצא מן הכלל אשר עמל בדבר זה במסירות הוא כבוד ידידי ר' ירון ראובן נרו יאיר, כה יתן ה' לו ולרעייתו שכל משאלות ליבם יתקיימו לטובה ולברכה, ויתבטלו מעליהם כל גזירות קשות ורעות ויגזור עליהם גזירות טובות אמן כן יהי רצון.

ואני אברך ולי נאה לברך, את אשתי היקרה הרבנית שרה תחיה, אשר מסייעת בידי בכל כוחה בעסק לימוד התורה והפצת התורה, יהי רצון שנזכה יחד עם כל יוצ"ח לאורך ימים ושנות חיים ושלום, ולהגדיל תורה ולהאדירה וכט"ס אמן.

אך טוב מכתבים לישראל

וקראתי שם קונטרס זה "אך טוב לישראל" (תהלים עג, א), -
[חלק המכתבים] כשם החיבור שו"ת אך טוב לישראל (ב"ח)
שחנני בוראי להוציא לאור עולם, יהי רצון שאזכה להוציא
לאור עולם כל יתר חיבורי אשר בכתובים. אמן.

בברכת "ושמחת בהגך והיית א"ך שמח"
הצב"י אפרים כחלון ס"ט
מוצאי יום הכיפורים התשע"ה

סימן א

סיון תשע"ד

אל מול פני המנורה הטהרה¹ האי גברא רבא גאון הענוה,
ודרך העיון לו נאוה, השומר על חומות הדקדוק, ומסלק כל
פקפוק מני"ר

מִרְן רֵאשׁ הִישִׁיבָה הַגֵּאוֹן הַנְּאֻמִּין בְּכֹל דְּבָרָיו שְׁלִיט"א
אֲחֻדְשֵׁה"ט, קוֹדֵם לַפְּתִיחַת הַמִּכְתָּב אֲבִיעַ אוֹמֵר, בְּבִרְכוֹת
מֵאֲלִיפוֹת, אוֹדוֹת הוֹצֵאת סִפְרוֹ הַבְּהִיר 'אֲסַף הַמְּזֻכָּר' אֲשֶׁר הוּא
בְּלוֹל בְּכֹל, בְּחִכְמָה וּבְמִדְעָ, בְּדַעַת וּבְתַבּוּנָה, וּבְכֹל חִכְמָה נְעִימָה.
הֵן דְּבָרֵי כְּת"ר נִרְ'וֹ וְשִׁמְעוֹתָיו מֵאִזּוֹ וּמִתְמִיד הָיוּ חֲבִיבִים עֲלַי
עַד לְמֵאֵד, וְאִמַּת מֵה נִהַדֵר מֵרֵאשִׁית הַסֵּפֶר הַזֶּה אֲשֶׁר מֵחֻזָּה שְׂדֵי
יִחְזָה, וְתִיכֵף שִׁקְנִיתִיו דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת, אֲחֻזְתִּיו וְלֹא
אֲרַפְנוּ, וּבְמִשְׁךְ זִמֵּן קֶצֶר עֵבְרָתִי עַל כּוֹלוֹ, וְיֵהִי בְּפִי יוֹתֵר מִן
הַדְּבֵשׁ לְמִתּוֹק, (שְׁכֵן עַל הַדְּבֵשׁ אִמֵּר הַכְּתוּב "דְּבֵשׁ מִצֵּאת אֲכוֹל
דִּיךְ וְגו', וְכֵאֵן בְּכֹל עֲמוּד מֵתַגְבֵּר 'הַתֵּאֲבוֹן' יוֹתֵר בְּלַעַז'ר),
יֵהִי רִצּוֹן יִזְכֶּה כְּת"ר לְהַדְפִּיס עוֹד וְעוֹד מִדְּבָרֵי קוֹדְשׁוֹ וְרַבִּים
יֵאוֹתוֹ לְאוֹרוֹ, עַדִּי בִּיאַת יְנוֹן וְאַלִּיָּה. אֲמֵן.

וּמִדֵּי עֵבְרֵי בְּדְבָרֵי קֹדְשׁוֹ בְּסִפְרֵי הַנִּלְל, עֲלוּ לִי כְּמֵה הַעֲרוֹת
וְהָאֲרוֹת, וְרִשְׁמֵתִים בְּצִיֵּדֵי הַגְּלִיּוֹן בְּקִיצוֹר נִמְרֵץ, וְעֵלָה
בְּמַחֲשֵׁבָה, שְׂמֵא יֵהִיוּ הַדְּבָרִים לְרִצּוֹן וּלְנַחַת לְפָנֵי כְּת"ר, שְׁכֵן
עֲנוּתָנוֹתוֹ וְדְבָקוֹתוֹ בְּאִמַּת הֵיא מִן הַמְּפּוֹרְסָמוֹת, וּבְתַחֲלִילָה
חֲשַׁבְתִּי מֵה לִּי זְבוּב קֶצֶץ כְּנַפִּיִּים לְבֵא אֵל הַנֶּשֶׁר אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם

¹ "המנרה הטהרה" עולה בגימטריא רבי מאיר מאזוז.

אך טוב   מכתבים   לישראל

בשיג ושיח, הן אפילו שותא דמר לא ידענא, ומה ידעתי ולא ידע כת"ר, ובייחוד שיודעני בכת"ר אשר הוא מסובל ביסורים ובכאבי עיניים, ומה לי להטריחו, (ועל כן הדפסתי המכתב באותיות גדולות שלא להטריחו יתר על המידה) אך נכספה וגם כלתה נפשי לעשות לכת"ר ולו במעט נחת רוח, ועל כן אמרתי שזה כל הטריחה הזו, בשביל קורת רוח אחת של כת"ר בעולם הזה. וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

(א) ערך אמוראים (ב) – מרש"י בב"מ (דף קיד ע"ב ד"ה בשיתא) מוכח שמשניות זרעים וטהרות לא היו שגורות בפיהן. אמנם יש להעיר מדברי המהרש"א שם שפירש שהיה בקיא בסדר זרעים.

(ב) ערך אמרתי אעלה בתמר – הרמז שכתב כת"ר הובא בספר ברכת פרץ להגרי"י קניבסקי זצ"ל (עמ' קטז). עי"ש.

(ג) ערך בגדי הנפטר – בספר חסידים (סימן תנד) הזהיר על מנעלים של מת. עי"ש. ואמנם יש שפירשו דבריו לכוונה אחרת, עיין בשות עצי הלבנון (חיו"ד סימן מו).

(ד) ערך בזוי – מ"ש כת"ר דמשמע דיחף גרידא אינו בזוי כ"כ כערום. - אולי אפשר ל' דבזוי לחוד ומשוקץ ומתועב לחוד. וקצת סמך לזה ממ"ש רש"י בעובדיה (פ"א פסוק ב) בזוי - שלא היו מעמידין מלך בן מלך. ע"כ. והיינו חסרון כבוד שהיה בהם, וכן ההולך למנעלים הוא מבוזה מבחינת לסרון הכבוד שנוהג בעצמו. לא כן ההולך ערום, שהוא משוקץ ומתועב.

(ה) בר מצוה (ג) ביש"ש בבב"ק (פ"ז סימן לז) הביא סמך נוסף לסעודת בר מצוה עי"ש.

(ו) ערך גיטין – כן מטו ואמרו משם הגאון ר' איזיל חריף זצ"ל. ובהקדמה לסדר נשים כתב הרמב"ם בפ"י הוא על פי סדר הפסוק "ויצאה והיתה", וי"ל.

(ז) ערך דוד (ב) מש כת"ר שזה נגד הטבע שהאשה צריכה להיות צעירה מהאיש – יש לעיין מהאי דאיתא בסוטה (דף יא ע"ב) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו' - רב ושמואל, חד אמר: אשה ובתה, וחד אמר: כלה וחמותה. ומ"ד כלה וחמותה, יוכבד ואלישבע. ע"כ. ובאותו הזמן עדיין לא נולד משה רבנו, ואהרן היה גדול ממשה בג' שנים, וכבר היה נשוי, ואשתו היתה מילדת!?, ואמנם אפשר לומר, שאלישבע היתה גדולה מאהרן. (כך שמעתי מפי המגיד רבי שלמה לוינשטיין שליט"א. וי"ל).

(ח) ערך המן – לגבי אסתר, מדוע לא בא אליהו בדמותה וכו' – ומ"מ אכתי קשה מפני מה לא בא שד בדמותה, וביחוד שבזוהר הקדוש בפרשת כי תצא (ח"ג דף רע"ו ע"א) מובא שהיתה שולחת אל אחשורוש שידה בדמותו. ובספרי דורש טוב על מגילת אסתר יישבתי בס"ד.

(ט) ערך זירא – ובספר היוחסין הובא בספר סדר הזורות (ח"ב אות ז ערך רב זירא אות ג), הביא שבספר קבלת החסיד שפירש הפרשיות על הקבלה אמר כי ר' זירא ורב פפא לא נודע להם אב כמו לבן סירא, וזה אינו וכו', עי"ש. וזכורני

שפירשו שלכן נקרא זירא, מלשון זרע להורות שאמו ח'י לא זינת, אלא מזרע התעברה. וכן גבי רב פפא שפירושו אבא, להורות שהוא כביכול שהוא בא של עצמו, כי אין לו אבא. וי"ל.

(י) ערך חידות מכת"י אות עג – דבר זה כתב הגאון מהר"ם שיף בדרושים נחמדים (הובא בסוף חידושי עמ"ס חולין פרשת בשלח), וכן הרב חיד"א בספר פני דוד (פרשת בשלח אות ט), כתב כן ופירש עוד בזה בשם המקובלים. עי"ש.

(יא) ערך חלב – הנה כדומה לזה הקשה המצפה איתן בבכורות (דף ו ע"ב), אמאי לא מייתי הגמרא מעיקרא מהאי קרא דארץ זבת חלב ודבש? ויישב, ע"פ מאי דאיתא בכתובות (דף קיב ע"א), דדריש זבת חלב ודבש ארץ שפרותיה שמנים מחלב ומתוקים מדבש, ולפ"ז אין ראייה מזה לחלב עצמו דשרי, כיון דלאו בחלב גופיה משתבח לן קרא, אלא בפרותיה שהן שמנים מחלב. עכ"ד. ועל פי דבריו יש לתרץ גם קושיות כת"ר, דלכך לא דרשו שהחלב מותר מהאי קרא ד"לבן שיניים מחלב", דהרי (כתובות דף קיא ע"ב) אמר ר' יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקו חלב, שנאמר ולבן שנים מחלב, אל תקרי לבן שינים אלא לבון שינים. ע"כ. ולפ"ז נמי אין ראייה מזה לחלב עצמו דשרי, כיון דלאו בחלב גופיה משתבח לן קרא, אלא במלבין שיניים לחבירו. (ואע"ג דאמרו 'משקו חלב' אפשר ל' שעל דרך ההפלגה אמרו, וביחוד שגם ע"ד המצפ"א יש להקשות כן, דהא עכ"פ היאך משתבח קרא ואמר

ארץ שפירותיה שמנים מחלב וי"ל). וע"ע בשפת אמת (שם ד"ה חלב). עוד עלה במחשבה לפרש דהא אחז"ל דרשי במדרש (רות רבה וילנא פרשה ב) שעיקר סנהדרין משל יהודה, מאי טעמא שנאמר "הכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב", שהיו סודרין את ההלכה בשנים, עד שהיו מוציאין אותה בנקיון כחלב. ע"כ. וגם על פי זה יש לומר, דלא משתבח קרא בשתית החלב, אלא בנקיונו. עוד מצאנו פירושים שונים במפרשים על פסו זה, שעל פי דבריהם לא משתבח קרא בשתית החלב כלל, ואחד יצא ללמד הוא הרד"ק בפירושו שם שכתב, יש מפרשים שינים שני הסלע יהיו לבנים מחלב הרחלים והעזים והפרות שיזוב משזיהן מרוב חלב. ע"כ. וכדומה לזה הובא במדרש אגדה (בובר בראשית פרק מט, יב), ד"א ולבן שנים מחלב. כשיעמוד אדם במקום גבוה על שן הסלעים, יראה הבקעה לבנה ביותר מחלב מן השעירים והצאן והבקר שביהודה. ע"ש. ולהכי לא דרשינן ליה בגמרא מהאי קרא.

יב) ערך חלום (ב) – מ"ש דברי המנחת יהודה פתיה שהשדים למדו החלומות שחוששים מהם בני אדם כגון הרואה שנפלו שיניו וכו' – לך נא ראה למ"ש הגאון האדר"ת זצ"ל בספרו סדר אליהו (עמ' לא הוצ') מוסד הגאון האדר"ת ירושלים התש"ע), וז"ל כאור היום שבת קודש פרשת שמות באה בת המנוח מר שואל לחדרינו, ותשאל בחרדה על החלום שנחלם לה קודם אור היום, כי נעקר ממנה שן הלחי וכואב לה הרבה

אך טוב מכתבים לישראל

ל"ע. ואנחנו כאשר שמענו כמה פעמים מאמו"ר זצ"ל שהשיב בכיוצא בזה כי טבא הוא וטבא להוי, אמרנו גם אליה כן, ולא תשים לב לזה. אולם בימי החול חלתה בתה היחידה בת ז' שנה, על מחלת האסכרה ר"ל וביום עש"ק שבה חיים לכל ישראל ולנו. אין לתאר עגמת נפש שהיה לנו מזה, מה שלא החמרנו עליה לצום ככתוב בשו"ע. ומאז אני נזהר שלא להקל בחלום כזה בשום אופן, וכו'. עכ"ד.

(יג) חסורי מחסרא (ב) – ע"ע במ"ש בתפא"י בערכין (פ"ד בבוועז ד"ה ולולא).

(יד) ערך י"ג נולדו מהולים – במ"ש כת"ר מפני מה נולדו בלעם ואיוב מהולים? – עלה במחשבה לפני לפרש על בלעם, ע"פ מה ששמעתי משם האדמו"ר מגור זצ"ל, דהיאך היה לאדם טמא שכזה גילוי אלוקי כל שהוא, והיכן הקדושה היתה נאחזת? וענה, שבאותו העין שהיה סתום בה שם היתה נאחזת הקדושה. ורמז לזה מ"ש התרגום (במדבר כד, ג) "שתום העין", דשפיר חזי. ע"כ. וא"כ אפש"ל דכדי שתאחז בו הקדושה ולו במקצת, מיעט הקב"ה בטומאתו. [גם על איוב אפש"ל ע"פ מה שמבא במדרש (ועתה לא מצאתי מקומו), שהקב"ה נתן ליצה"ר את איוב שיתגרה בו כדי שלא יפריע ויקטרג על עם ישראל באותה התקופה משל למה"ד לזאב שבא לעדר כבשים, נטל הרועה תיש גדול אחד שיתנגח איתו, ואדהכי והכי ממלט את כל העדר ע"כ דברי המדרש. וא"כ אפשר שהקב"ה גרם שיולד איוב מהול להחליש את כח

אך טוב מכתבים לישראל

הטומאה אצלו, כדי שיהיה בכוחו להתגבר על היצר הרע פעם ועוד פעם, וימשך עד הזמן שימלטו עם ישראל מהיצר הרע. ויל'ע].

(טו) ערך יהללך זר ולא פיך (א) – ואמנם בדברי הזוהר הקדוש (פרשת בלק דף קצג ע"ב), מתבאר ההיפך, דדחה הפירוש האומר יהללך זר ולא פיך הא אין זר פיך, ע"ש.

(טז) ערך ירושלמי (א) – כ"כ גם החתם סופר בהסכמתו לחיבור נר מערבי שעל הירושלמי והו"ד בספר ויען שמואל (חי"ב סימן מב עמ' תרסג הערה 18), עי"ש. ובאור תורה (שנת תשמ"ה סימן צב עמ' תל, וטבת תשנ"ז סימן נה) כבר כתב כת"ר בזה, ושם ציין להחזו"א (בהל' ק"ש סימן יג אות א), וע"ע במ"ש הה"כ נר"ו בספר ויען שמואל (שם), ושם העיר שהירושלמי הוה שכ"ח גביה דרבינו חננאל. ובשו"ת אך טוב לישראל (חי"ב סימן יד) עמדתי על כמה דברים מענין זה. ע"ש.

(יז) ירושלמי סדר טהרות – ליתא וכו' – היינו חוץ ממסכת נדה שהיא לפנינו. ופשוט. [ואמנם עיין בסמ"ג (לאוין סימן שד) שכתב, שנינו בסדר טהרות ולפנינו הוא בירושלמי נזיר (פ"ז הל' ד), ויל'].

(יח) ירושלמי סדר קדשים – כבר ידוע עלילת הירושלמי קדשים המזוייף והבאתי תוכן הדברים בקיצור בספרי אך טוב לישראל (חי"ב סימן יד אות ה ובהערה 48) עי"ש.

(ט) ערך יריד לובלין – המהרש"א בב' מקומות בחיבורו מזכיר יריד זה הראשון בשבת (דף עה ע"ב), ובסנהדרין (דף מב ע"ב) ושבשני מקומות אלו כתב וז"ל, מכאן עד סוף הפרק לא ראיתי להעלות על ספר מחדושי הלכות מפני שלא למדתי אז בישיבה בהיותי ביריד לובלין. עכ"ל. למדנו שאין לעסוק בחידושי הלכות כשטרוד בשאר דברים.

(כ) ערך כר – מ"ש כת"ר לשון שלא לישון פרקדן וכו', עלה במחשבה לדייק מדבריו דס"ל כהפוסקים שלא אסרו אלא בשינה ולא בשכיבה, ובאתי בזה בארוכה בס"ד בשו"ת אך טוב לישראל (חב סימן טו – טז), וכן העלתי להלכה. וחפצי ורצוני היה לדעת אם אכן כן היא דעת כת"ר נר"ו.

(כא) ערך לא מסקינו בשמייהו – מ"ש לתמוה כיצד השם קרח נמצא אצלנו הלא הוא מבני עשיו – כ"כ גם החת"ס בספרו על התורה (בריש פרשת קרח) ובתשובה (אבהע"ז ח"ב סימן כב), עי"ש. ומשמעות דבריו שם ששמיה דקרח קא גרים ליה. ובשו"ת אך טוב לישראל (ח"א סימן טז) באתי בדין זה בארוכה בס"ד.

(כב) שם – מ"ש שנהגו לקרות בשם אבשלום, – גבי השם אבשלום עיין מ"ש בתשובה (שם אות ג), וע"ע בספר עזרת נשים למהר"ם בן חביב שמות אנשים (אות א אבשלום) ובספר הכל בו הנד"מ (ח"ז עמ' שמג ושם בהערה 69 הוצ' פלדהיים) ובספר זכור לטוב על הגר"מ אליהו זצ"ל (עמ' 74). עוד אמרתי אבא אעיר'ה על מה כת"ר מצייין לספר יד אבשלום

אך טוב מכתבים לישראל

וכותב - ולא ידעתי אם מחברו נקרא אבשלום. עכ"ד. ולכאורה מאי נ"מ אם מחברו נקרא אבשלום או לא, הא מ"מ קרא לשם ספרו בשם זה, ושוב נקרא שם זה בפי כל, וזיל בתר טעמא. וי"ל. [ואי נימא דהקפידא היא רק לקרוא בשמותם לבני אדם, ולא לדברים דוממים, נפיק בזה לדינא, דיהיה שרי לקרוא שם ספר על שם אדם רשע, וכן לקרוא אנדרטא וכדומה על שמו, ואין לחוש לזה. וצ"ע לדינא].

כג) ערך לחיים הערה 9 – כטעם הה"כ נר"ו כן שמעתי אני מלפני כמה שנים. ועל פי זה יש לומר דלכן כשמקישים הכוסות זה לזה אומרים חיים והיינו ולא למות, שאין שום רעל באחת הכוסות.

כד) ערך מ"ט שערי טומאה – יש לרמוז עוד דאפילו עם כל עם ישראל יהיו במ"ט שערי טומאה יוציאם הקב"ה, ורמז לזה בכתוב "השוכן אתם בתוך טומאותם" א"תם ב"תוך טומאותם ר"ת גימטריא י"ב, היינו י"ב שבטים.

כה) ערך מנהגים – ע"ע בב"ב תוד"ה בגויל, ונראה לר"ת וכו'.

כו) ערך מסכת (א) – [ושנה דברין ערך פרק ראשון] – כמנהג ג'רבא, זכורני שמטו ואמרו כן בספר מעשה איש משמיה דהגאון חזון אי"ש זצ"ל, ואמ"א.

כז) ערך נר ביתו ונר חנוכה וכו' – ע"פ מ"ש כת"ר דאפשר שגם בנר שבת מוכר כסותו י"ל קושיית הגרא"מ שך זצ"ל שהקשה לבני ישיבת פונביז', דהנה אמרו חז"ל שנר שבת ונר

חנוכה, נר שבת עדיף, ומנגד רק לגבי נר חנוכה הצריכו חז"ל למכור כסותו, וא"כ מה יעשה אדם שאין לו שום נר, וצריך למכור כסותו לקנות נר חנוכה, ולאחר שימכור יצטרך לקנות בה נר שבת שבשבילו לא היה צריך למכור, ומה יעשה? ועפ"ד כת"ר ניחא.

(כח) ערך ספק ספיקא משם אחד – ע"פ מ"ש כת"ר דהרמב"ם ס"ל דבפיתוי קטנה המציאות היא שהיה ברצון שפיתה אותה והסכימה כמו בדינה וידבר על לב הנערה והיתה קטנה בת שש שנים. עכ"ד. י"ל עוד דאפשר שלכך פירשו חז"ל ואמרו "ויענה" – שלכ"ד. דמאחר שנתרצית מה עינוי יש. ואמנם אם פיתוי קטנה הוא במציאות אונס, א"כ אפשר ל"דויענה" – כפשוטו שאנס אותה. ודו"ק.

(כט) ערך ספר תורה (ב) – האם מנהג בית הכנסת העתיק "אלגריבה" באי ג'רבא שלא להעלות רווקים לס"ת כלל גם חתן בר מצוה?

(ל) ערך ספר תורה ערום – מ"ש כת"ר שצריך לחפש בספר האשכול- לעשות רצון צדיק חפצתי וחיפשתי בדבריו בספר האשכול (הל' קריה"ת אלבק דף סט ע"א), שכתב וז"ל האוחז ס"ת ערום וכו' הלכך אין ש"ץ רשאי להפשיט ס"ת וכו' עכ"ל. אתה הראת לדעת דפירש דערום אזיל על הס"ת.

(לא) ערך סש"ת – וכדומה שמעתי על ס"ת בבית הכנסת של הגרש"ה ואזנר שליט"א שלאחר עשרים שנה שקראו בו

אך טוב מכתבים לישראל

שלחו אותו לבדיקת מחשב וימצא כתוב "ואת הציפור לא בשר", במקום "לא בתר".

(לב) ערך ענבים ורימונים – מה שהתפלא כת"ר על האשכנזים שאכלו את קליפת הרימון וזרקו את הגרעינים וכו', ששכחו גמרא מפורשת בחגיגה (דף טו ע"ב), ר"מ רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק. אפש"ל שטעו לפרש דברי הגמרא ד'תוכו אכל' היינו את קליפתו הפנימית, שהם פיסות לבנות ודקות, ומרות מאד, וקליפתו זרק' היינו את הקליפה החיצונית, ואילו הגרעינים מאן דכר שמיה, דבדרך כלל לא אוכלים את גרעיני הפרי כשאינם קטנים ורכים.

(לג) ערך פורים (א) – עוד אפש"ל פשר סמיכות "מסכה לא תעשה לך" ל"את חג המצות תשמור", שאע"פ שיש שהקילו בתחפושת אשה לאיש בפורים, מ"מ תחמיר כמו שמחמירים בעניני פסח, ובמיוחד האשכנזים, עיין בספר מור וקציעה (סימן תנג).

(לד) ערך צהבת – ויש מתרפאים בפ"ב – נדצ"ל בב"פ. לה) ערך צום התענית – עפ"ד כת"ר שצום הוא מלשון קיבוץ וכינוס הציבור, יש לבאר מה שהקשו המפרשים על מאמר אסתר "צוצו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים" – דלאחר שאמרה "צומו עלי" מפני מה חזרה ואמרה "ואל תאכלו ואל תשתו"? והשתא ניחא, שביקשה מהם שיעשו גם קיבוץ וכינוס הציבור, וגם שימנעו מאכילה ומשתיה. [א"נ י"ל

אך טוב   מכתבים   לישראל

דמאחר שאפשר לפרש שצום היינו קיבוץ וכינוס, פירשה להם שרצונה הוא שאל יאכלו ואל ישתו].

(לו) ערך צניעות (ב) – ובספר מעיין אומר מובא שמרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצ"ל היה מורה ובא שלא יקלח האב את בנותיו לאחר גיל שלש. ואמ"א כעת. ואם יואיל בטובו כת"ר להודיעני דעתו הרמתה בזה ושכמ"ה.

(לז) ערך קומץ – וזכורני שראיתי לפני זמ"ר בספר אוצר הידיעות שהביא שיש שפירשו המאמר 'אין הקומץ משביע את הארי', שבשעה שהארי רעב הוא מכניס קומצו לתוך פיו, להשקיט את רעבונו, וקומץ זה אינו משביע אותו.

(לח) ערך ראש של בהמה – יש לעיין דמאחר דמבואר שאינו בריא לאכילה אמאי רב ספרא היה קונה ואוכלו לכבוד שבת כדאיתא בשבת (דף קיט ע"א) ולא היה קנה בשר אחר? ואפשר שהיה עני, ולא היה בידו לקנות אלא בשר זה. ולכי תידוק תחזי דרש"י (שם ד"ה מחריך רישא) כתב וז"ל, אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעצמו. עכ"ל. ויש לעיין מפני מה כתב רש"י אם היה שם וכו' ולא כתב בסתמא, שהיה מהבהב ראש הבהמה ותו לא מידי? ונראה לומר דבא לפרש שלא היה רב ספרא קונה ואוכל בשר זה בקביעות ועל כן כתב אם היה שם וכו', שלא היה הדבר תדיר אצלו מפני שאין בשר זה בריא.

(לט) ערך רב האי גאון – מ"ש כת"ר שתואר אביהן של ישראל ניתן לר' טרפון (עיין בירושלמי יומא פ"א סוף ה"א),

אך טוב מכתבים לישראל

לפי שרבי טרפון לא היו לו ילדים. ע"כ. אמרתי אבא אעיר'ה מהאי דאיתא בב'מ (דף פה ע"א) איקלע רבי לאתריה דר' טרפון וכו' דמשמע שבתחילה היו לו בנים, ואח"כ קיפחם, ונשאר לו רק בן ביתו. ע"ש.

(מ) ערך שלכ"ד – יורנו המורה מה לענות לבעלי תשובה אשר התרגלו בד"ז, וקשה עליהם להפסיקו, (באופן שאין חשש ז'ל), ושכמ"ה.

עד כאן העלתה ידי יד כהה, בקציר האומ'ר הערות והארות מספרו הבהיר והנפלא.

והנה מידי עוברי בספרו של כת"ר, כמה הצטערתי על סבלו הרב, ואפס קצהו גם עלה בספר ויען שמואל (ח"ד), וכת"ר למרות הכל עמל ועוסק בתורה, ומחייב את בעלי היסורין.² יהי רצון מלפני אלוקי השמים, שכת"ר יאריך ימים על ממלכתו, מתוך ישוב הדעת עושר ואושר, נחת רוח מכל יוצאי חלציו, ותלמידיו, שובע שמחות, וכל מיני יסורים ושאר מרעין בישין לא יריעו ולא ישחיתו בכל הר קדשו, "כי לא יוסיף יבא בך עוד"³ (ישעיה נב, א), ויזכה למחזי פני גואל, ובנין אוריאל, עם כל ישראל אמן.

² ונראה לרמזו הדנה הגמרא ביומא (דף לה ע"ב) מביאה כמה אנשים שמחייבים בדין כל אדם שלא למד תורה, הלל את העניינים, רבי אליעזר בן חרסום את העשירים, ויוסף את הנאים, וכת"ר את בעלי היסורים. ור"ת שמות כולם עולים אימ"ה (יוסף, אליעזר, הלל, מאיר), ועלה במחשבה לפ"ז לפרש בדרך רמז מאמר הכתוב "לבך יהנה אימה" (ישעיהו לג, יח), דהיינו שתמיד ליבו של אדם צריך להגות בד"ת, גם אם לא יכול ללמוד בפיו, וככתוב "והגית בו יומם ולילה" ואם ישיאך יצרו הרע שאינו יכול להגות מכל סיבה שהיא, מזכיר הכתוב ואומר "אימה" הם האנשים המחייבים את כל 'בעלי התרוצים', ללמוד.

³ וסימנא מילתא שתיבות אלו עולים בגימטריא כשם כת"ר ומשפחתו (מאיר מאזוז).

לסיום אחלה פני כת'ר לענות לשאלתי ובקשתי, שרצוני לדעת דעת תורה אם ראוי להתעסק בהלכות או"ח סימן רמ והמסעף, שכן עלה במחשבה לפני לחבר חיבור שלם על כל ההלכות הללו, באופן מקיף ומפורט, ובהוראה הכללית איזו דרך ישכון אור, בנושאים אלו להקל ולהחמיר (שכן בהרבה מן הדברים הם איסורים דרבנן שבספיקם או במחלוקת הפוסקים או במקום חולי וצער וכדומה אפשר להקל, או דילמא אין להכניס ראשינו בקולות בעניני קדושה כה נשגבים). אנא יודיעני דעתו הרמתה, שכן רבים מן האברכים מסתפקים ומתחבטים בשאלה זו.

נ.ב. צירפתי מעטפה מבוילת למענה מכתבו.

הלא כ"ד זעירא מן חבריא, המצפה ומייחל לדב"ק, ומתפלל לשלומו, הצב"י אפרים כחלון ס"ט מח"ס אך טוב לישראל ועוד.

לישראל

מכתבים

אך טוב

סימן ב

כט בסיון התשע"ד

לכבוד ידידנו ויקירנו הרה"ג מעו"מ חן הוצק בשפתותיו
כמה"ר ר' אפרים כחלון שליט"א

שלום וברכה!

איגרתו המעולפת ספירים קיבלתי, וישר כוחו שהוא לומד
בספרי הקטן "אסף המזכיר" וענותו תרבני. ואעיר פה הערות
אחדות.

מ"ש כת"ר באות ז שלמ"ד בסוטה (יא): כלה וחמותה יוכבד
ואלישבע, על כרחך שהיה אהרן נשוי בן שלש שנים ואשתו
היתה גדולה ממנו והיתה מילדת – לא שמענו מעולם שאיש
יינשא בן שלש שנים (רק אשה בנדה דף מה ע"א), וקידושי
קטן אינם קידושיין. ומ"ש בגמרא כלה וחמותה היינו חמותה
לעתיד, ואלישבע לא היתה מיילדת רק פועה לתינוקות כמ"ש
שם גבי מרים. ודו"ק.

מ"ש בהערה יב בענין החלומות, גם אני שמעתי וראיתי
חלומות שהתקיימו לטוב ולמוטב. ואני אומר תמיד לחולם
שיתן ח"י שקלים פדיון תענית. ויאמר נוסח רבש"ע אני שלך
וחלומותי שלך וכו' בו ביום בנשיאות כפים.

באות יד מ"ש כת"ר מהמדרש על איוב, הוא בב"ר פרשה נ"ז
ובזוהר פרשת אמור (דף קא סע"ב) ופרשת פינחס(דף ריח
סע"ב).

אך טוב מכתבים לישראל

ומ"ש באות כח על פיתוי קטנה – כ"כ בעיותין במקום אחר, שממה שדרשו חז"ל ויענה שלא כדרכה ש"מ דפיתוי קטנה לאו אונס הוא וכ"ד הרמב"ם.

ובענין שלא כדרכה (אות מ), יש לומר לבעלי תשובה שימעטו בזה ובאקראי מותר כדין הגמרא והרמב"ם.

על חיבור בסימן רמ – אינני יודע, וצריך להראות לרבנים מפורסמים.

בברכה רבה נאמ"ן.

סימן ג

ליל שלישי כא מר חשוון התשע"ג

בענין שיירי מים אחרונים

לכבוד מו"ר ראש הכולל בישראל להלל ראש המוסדות
המפוארים 'וורו משפטיך' הרה"ג רבי גדעון בן משה שליט"א.
במאי דבדיק לו מר, אודות האי שמועה – ששתית שיירי מים
אחרונים גורמים שכחה – וביקש כת"ר למצוא מקום מקורו
טהור בדבר זה, וענוותו תרבני!

תחילה וראש נראה לומר דיש רמז לזה בדברי הגמרא
בהוריות (דף יג ע"ב), דהכי איתא התם - תנו רבנן חמשה
דברים משכחים את הלימוד... והשותה מים של שיורי רחיצה.
ע"כ. ובגמרא שם לא חילקו איזה סוג של רחיצה, ומשמע
דבכל שיירי מי רחיצה איכא האי מידי.

אלא שכת"ר שיחיה, עלה במחשבה לפניו לחלק – על פי מ"ש
מו"ר הגרב"צ אבא שאול זצ"ל בשו"ת אור לציון (ח"א סימן
א), שהטעם שרוח רעה שורה במקומות המטונפים, הוא רק
משום שמתרי הגוף יוצאים שם, ומימלא בכל מקום שאין שם
מותרי הגוף, אע"ג שהוא מקום מטונף, אין רוח רעה שולטת!
ודון מיניה לנ"ד דשיורי רחיצה, היינו רחיצת הגוף שיוצאים
ברחיצה מותרי הגוף, ולכך שיריה משכחים. ואכתי שיירי מים
אחרונים מנ"ל דהם בכלל זה הדבר?

אלא שמצאתי בספר הזכרון (הוספות ותיקונים אות יב) שכתבו
משם תשובת הגאונים, ששיירי מים דנטילת ידים קשים

אך טוב מכתבים לישראל

לשכחה. ומצאתי כן להדיא בתשובות הגאונים (שערי תשובה סימן רעו) וז"ל, וששאלתם מים שרחץ מהן אין שותין מהן, ודאי כך הוא! מפני שהם קשים לשכחה. וכן מים ששתה מהם אל ירחץ ידיו בהם מפני שמזלזל בברכה ששתה, ועל דבר אחד אין מברכים שתי ברכות. ולא יבוא באותם המים ששתה וברך עליהם, ויברך על נטילת ידיים. ועוד דקשה לרוח רעה. עכ"ל.

הרי לן דאף על רחיצת ידיים שבד"כ לא יוצאים ברחיצה מועטה זו מותרת הגוף, איכא נמי האי מילתא! וראיתי בקובץ בית אהרן וישראל (קרלין שנה ו, גיליון ג עמ' קלט), שהרב הכותב נר"ו יצא לדון בהאי מילתא, וכתב לפלפל אי שייך לומר שנכלל בדברי הגמרא בהוריות הנ"ל, עי"ש.

ולך נא ראה למ"ש הגר"מ שטרנבוך נר"ו בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב חאו"ח סימן קיד, ד"ה ואגב), שהאי שיירי מים אחרונים, הם בכלל הגמרא בהוריות הנ"ל, והביא משם האבני נזר על הקיצור שו"ע שהשתה שיירים של מים אחרונים, או מי הנטילה בזה מכניס הרהורי כפירה ר"ל. ואפילו להשתמש בכלי המיועד ליטול ממנו מים אחרונים כשהוא נקי, הביא מכמה רבנות קדמאי שחששו לזה. עי"ש.

שו"ר בקובץ הנ"ל (שנה ו גליון ד עמ' קלה) שהביא הה"כ שבספר אורחות רבינו על הסטיפלר זצ"ל, כתבו שהיה מקפיד על זה הדבר.

אך טוב מכתבים לישראל

עוד העיר הרב הכותב שם – מדברי המג"א (או"ח סימן קפא סק"י) דמשמע מדבריו דל חשש להאי מילתא כלל גם במים אחרונים, שכתב שהיש"ש נהג לשטוף הכוס ורחץ ידיו במים. ופירש דבריו במחצית השקל (שם) – דהיינו אחר ששטף הכוס, שפך המים ההם על ידיו. עכ"ד. ומשמע שעל אותו הכוס שהיו בה שיורי רחיצת ידיו ממים אחרונים היה מברך, הרי שלא חש לשיירי מים אחרונים. עכתו"ד.

ואנא עניא אמינא, דאי משום הא לא איריא, חדא דאפשר לומר דלא חשיב שיירי אלא שירים הניכרים הנחשבים לשתייה. ועוד, שכיון דלאחר מכן מוזג הכוס ביין הרי מבטל האי ענינא לגמרי (ובודאי דלא חשיב כמבטל איסור, דהא ודאי איסורא ליכא, אפילו אם ישתה מים הללו בעינם, עיין בשו"ת יביע אומר ח"ב חיו"ד סימן ח), ותו ליכא למיחש להאי מילתא.

וכאן עמדה הקס"ת מלכת בדבר זה, ואקצר!
ואסיים בברכת הדיוט יהי רצון שיקוים בכת"ר ובמוסדותיו ותלמידיו מאמר הכתוב "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה"
(בראשית כח, יד), עדי ביאת ינון ואליה אמן.

מנאי זעירא דמן חברייא

המצפה לביאת ינון הצב"י אפרים כחלון ס"ט

סימן ד

ליל ז'ך תשרי תשע"ד

לכבוד מו"ר ראש הכולל בישראל להלל ראש המוסדות
המפוארים 'יורו משפטיך' הרה"ג רבי גדעון בן משה שליט"א.
במאי דבדיק לן מר – באדם שרוצה לקבל שבת היינו לומר
'מזמור שיר ליום השבת', ו'לכה דודי' קודם תפילת מנחה כדי
לזכות לעוד תוספת שבת אי אריך למעבד הכי לכתחילה?
ואמרתי אעלה בקצרה בהאי ענינא ויהי הקצר אמיץ.

(א) כבר יצאו הפוסקים לדון היכא דלא התפלל מנחה, או שהיה
אחד מימי חוה"מ ונזכר לאחר קבלתו תוספת שבת באמירת
'מזמור שיר ליום השבת' ו'לכה דודי' שלא אמר 'עלה ויבא'
אי יתפלל ערבית שתיים, או יתפלל מנחה. והכרעת הפוסקים
כדברי הרב זרע אמת (ח"ג חאו"ח סימן כז) שיחזור ויתפלל
מנחה של חול, אע"פ שקיבל עליו את השבת, דקבלת שבת
ביחיד קיל טפי. וכמ"ש האליה רבה (סימן רסא סק"ח), וה"ד
מו"ר מרן הראש"ל הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בשו"ת
יביע אומר (ח"ט חאו"ח סימן ג אות ה). נמצא שאין בקבלתו
תוספת שבת, השפעה על תפילת המנחה של ע"ש.

והנה גבי הדלקת הנרות בע"ש, כתב הרב משנה ברורה (סימן
רסג ס"ק מג), דהיכא שאין לאשה שהות להתפלל מנחה קודם
הדלקת הנרות תדליקם ותתפלל ערבית של שבת שתיים.
עכ"ד. וטעמו דכיון שקיבלה שבת בהדלקה שוב לא יכולה
להתפלל תפילה של חול. וכ"כ בשו"ת דברי שלום מזרחי

אך טוב   מכתבים   לישראל

(חאו"ח ח"ג סימן ד), ע"ש. אמנם מרן הראש"ל נר"ו רוח אחרת היתה עימו וחלק ע"ד, דמאחר שלא היתה קבלת שבת בציבור לא חשיבא קבלתה, ושפיר מציא להתפלל מנחה אף לאחר הדלה"נ. וכמ"ש בספר לוית חן (סימן ו) ובשו"ת יביע אומר (שם). ולכל הדיברות לא נדברו שרים, לנהוג כן לכתחילה.

ב) ואנא עניא אמינא, דאדרבה ראוי שלא לנהוג כן לכתחילה מכמה טעמי תריצי, דהגם דלא חשיבא קבלת יחיד כקבלה אלימתא לעניין זה שלא יוכל להתפלל תפילת מנחה של חול, מ"מ למה לו לעשות לכתחילה מעשים סותרים בכדי, שלאחר אמירת 'בואי כלה' וכדומה, יתפלל מנחה של חול. וכדומה לזה כתב בשו"ת ארץ צבי פרומר (סימן ס), והו"ד בשו"ת יביע אומר (ח"ז חאו"ח סימן לד בהערה) דמ"ש המג"א (סימן רסג סקי"ט) שצריכה האשה להתפלל מנחה קודם הדלה"נ, י"ל דהיינו לכתחילה, אבל בדיעבד יכולה להתפלל. עכ"ד. הא קמן מיהא, דלכתחילה אין לנהוג כן גם בהדלקת הנרות, אע"ג דלרוב הפוסקים אין האשה מקבלת שבת בהדלקתם, וכמ"ש בשו"ת יביע אומר (ח"ט חאו"ח סימן כד אות ד), כ"ש היכא דמקבל עליו בפירוש שבת במאמר פיו דלא אריך למיעבד הכי. וכ"נ עולה ממ"ש בספר שש"כ (פמ"ו סעיף ה) דהיכא דאין הציבור גומרים תפילת מנחה לפחות זמן מה קודם השקיעה, יתפלל ביחידות ויקבל את השבת לפני השקיעה.

עכ"ד. אתה הראת לדעת דלא שמיע ליה כלומר לא ס"ל, דלכתחילה יקבל שבת קודם לתפילת מנחה. (ג) עוד יש לומר, דהיכא דנוהג כן לכתחילה, מכניס עצמו לפלוגתא דרבוותא, דהנה בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן קפז) כתב, שאם טעה וקיבל שבת ונזכר שלא התפלל מנחה אז לכו"ע יתפלל ערבית שתיים. עכ"ד. וכיו"ב כתב הרה"ג ר' רחמים חויתה הכהן בשו"ת שמחת כהן (החדש חאו"ח סימן נז) שמי שקיבל עליו שבת בהדלקת הנרות ספק גדול הוא אם מצטרף למניין של מנחה ואם יכול לענות אמן וכו'. עיי"ש. וכבר קדמו להם תלמידי הר"ש והביא דבריהם בשו"ת זרע אמת (ח"ג סימן זך), דס"ל, דאף ביחיד שקיבל שבת לבדו קודם הציבור חשיבא קבלתו קבלה, ואסור לו אף לעשות דברים שהתירו בבין השמשות. עיי"ש. וה"ה גם גבי תפילת מנחה, דהא כבר כתב הרב זכרון יוסף (סימן מח דף ל ע"א) והביא דבריו מרן הראש"ל נר"ו בספרו חזו"ע שבת (ח"א עמ' רסז), שתפילת מנחה בבין השמשות שהתירו להתפלל משום דהוי שבות לצורך מצוה שהתירוהו חז"ל בזמן זה. עכ"ד. הרי שהושותה תפילת מנחה זו לשבות לצורך מצוה. ומעתה להני תלמידי הר"ש דס"ל דאף יחיד שמקבל על עצמו שבת הוי קבלה גמורה אפילו גבי שבותים נראה דה"ה דתפילת מנחה אסור לו להתפלל. דהגם דהוי לצורך מצוה, מ"מ מאחר שגם נאסר בשבותים, תו ליכא היתרא אף דהוי לצורך מצוה, כמו שלא התירו לכל אדם שבות לצורך מצוה היכא דאסור בשאר

אך טוב מכתבים לישראל

שבותים, דרך בשבות דשבות לצורך מצוה מקילינן, וע"ע בזה במ"ש מרן הראש"ל נר"ו בספרו לוית חן (סימן יז), וע"ע בשו"ת גורן דוד (חאו"ח סימן טז). שו"ר שכ"כ בספר מנהג ישראל תורה (ח"ב סימן רסא אות ב) וז"ל, דכיון שיי"א שאפילו יחיד המקבל שבת אסור לו להתפלל אח"כ מנחה, על כן לא נהגו לקבל שבת קודם מנחה. עכ"ד. והנאני.

נמצא דלדידהו תהא תפילתו של חול לבטלה ולכל הפחות בספק, והגם שלהלכה נדחו דבריהם, וכמ"ש בזרע אמת (שם), ומרן הראש"ל נר"ו בשו"ת יביע אומר (שם), ובספר חזון עובדיה שבת (ח"א עמ' רסח הערה א), והכי קיי"ל. מ"מ אמאי יעייל נפשיה לפלוגתא בכדי, כל היכא שיש לו זמן מספיק לקבל על עצמו תוספת שבת קודם השקיעה.⁴

ואמנם כל היכא דהוה שעת הדחק, וכגון שלא יספיק לקבל תוספת שבת קודם השקיעה, וכדומה, כבר כתבו הפוסקים שבכה"ג יכול לנהוג כן ולקבל שבת קודם תפילת מנחה, וכ"כ מרן הראש"ל נר"ו בספר חזו"ע שבת (ח"א עמר סו) ובספר פסקי תשובות (סימן רסג אות מא) ועוד.

---

⁴ ולאח"ז תמותי ראייתי אור בשו"ת תפילה למשה להגר"מ לוי זצ"ל (ח"ז סימן כג אות ח - ט) הנד"מ, אשר עמד וימודד אר"ש וגם שם העלה דאם קיבל עליו שבת באמירת 'בואי כלה' וכיו"ב, אינו רשאי להתפלל מנחה אח"כ, רק יתפלל ערבית של שבת שתיים. ע"ש. אלא שראיתי להרה"ג הנאמ"ן נר"ו שהעיר (הערה 58) שמור אביו הגה"ק רבי מצליח מאזוז זצ"ל היה נוהג לומר בשעה שלובש בגדי שבת 'בואי כלה בואי כלה', כדי לקבל תוספת שבת, וכדעת הזרע אמת ודעימיה שאם אמר 'בואי כלה' יכול להתפלל מנחה אח"כ, כל שעדיין לא חשכה. עכ"ל. ונראה שהיה נוהג כן משום שהיו מאחרים להתפלל מנחה וכמ"ש הרב עליון למעלה, בשולי התשובה, דבכה"ג לכר"ע יקבל תוספת שבת קודם.

(ד) ויש להוסיף דמ"ש שלא ראוי לעשות כן לכתחילה, הוא אפילו אם יעשה תנאי בקבלת השבת שרק לעניין פרישה ממלאכות מקבל על עצמו אך לא לעניין תפילת המנחה. וכמו שכתב מרן הראש"ל נר"ו בספר חזו"ע שבת (שם) לדייק כן מדברי הט"ז (או"ח סימן רסג ס"ק ג) דמהני בזה תנאי, ממ"ש שהמקבל שבת בסתם קיבל עליו כל קדושתו של הדבר שאם לא כן היה לו להתנות על איזה מקבל ועל איזה לא. עכ"ד. ומשמע דיכול לחלק ולפרש קבלתו. עכ"ד. דסו"ס אכתי מעייל נפשיה לפלוגתא בכדי וכמשנ"ת. והמדקדק בלשונות הפוסקים הדק היטב היטב הדק בענין זה, יראה דלא דיברו אלא היכא שנמצא במצב שנחשב כדיעבד וכמשנ"ת.

והנלע"ד כתבתי וצי"מ וימ"ן אמת.

הלא כ"ד תלמידו המצפה לביאת ינון הצב"י אפרים כחלון ס"ט.

סימן ה

מוצאי פורים דמוקפין התשע"א

לכבוד מו"ר הגאון הגדול החרד על קיום התורה ומצותיה בכלל ישראל זוכה ומזכה הוא מר ניהו רבה הרה"ג ר' יהושע דוד רוזנברג שליט"א מרא דאתרין דשכונתינו קרית נורדאו נתניה וראש ישיבת מאור ישראל. תכב"ץ עבג"ץ אמן.

(א) בהיותי אמש ביום הפורים אצל כת"ר, שאל פליאה נשגבה מפני מה לא פסקו הטושו"ע (וכן הרמב"ם) להאי מימרא 'דמשנכנס אדר מרבין בשמחה' המובאת בתענית (דף כט ע"א) עי"ש. וכבר בו ביום יגעתי ולא מצאתי תשובה. ולאח"ז עלה בדעתי לפרש בדרך הדרש וכבר אמרתי כן לפני כת"ר, דהנה לכאורה יוקשה אמאי במתניתין דשלהי תענית (דף כו ע"ב) דתנן משנכנס אב ממצטין בשמחה לא כתבה נמי להאי מימרא דאיתא בגמרא (שם דף כט סע"א) דאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב 'כשם שמשנכנס אב ממצטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה' ורק בגמרא דרשוהו האמוראים?

ואשר יראה בזה, דהנה בעל האי מימרא הוא ר' יהודה בריה דר' שמואל בר שילת, ובסדר הדורות (ח"ב עמ' 354 ערך ר' שמואל בר שילת) כתב, דהיה מלמד תינוקות והוא מבני בניו של המן שלימדו תורה בבני ברק (עיין גיטין דף נו ע"ב, וע"ע במ"ש בפ"י על המגילה הנקרא דורש טוב לעמו עמ' ג - ד). וכבר ידוע מ"ש חז"ל בסנהדרין (דף צד ע"א), "ויחד יתרו",

רב ושמואל, רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו, ושמואל אמר שנעשה חדודים חדודים כל בשרו. אמר רב, היינו דאמרי אינשי גיורא, עד עשרה זרי לא תבזה ארמאי קמיה. ע"כ. והיינו משום שעדיין זוכר את עברו. ולכאורה אף אצל ר' יהודה בנו של ר' שמואל בר שילת שהוא בעל המימרא 'דמשנכנס אדר וכו'' שייך במקצת האי חששא שיהיה בצער או בעוגמת נפש בחודש אדר, שהרי יום פורים הוא זכר לנס שנתלה סבו הוא המן האגגי וזרעו. וע"כ כדי שלא יחשדו בו שח"ו יש לו איזה צל צער על סבו הרשע המן האגגי דרש ואמר 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס באדר מרבין בשמחה', ודרש זאת בשם רב שהוא נמי בעל המימרא, דגיורא, עד עשרה זרי לא תבזה ארמאי קמיה. להדגיש, דגביו (היינו לגבי ר' יהודה בריה דר' שמואל בר שילת) ליכא כלל להאי חששא. ולפי"ז מבואר מפני מה לא נכתב האי דינא במשנה ולא הביאוהו הטושו"ע, דעיקר הדגש היה אצל ר' יהודה בריה דר' שמואל בר שילת שהוא מבני בניו של המן שרצה להראות שהתנתק מאבי אביו הרשע לחלוטין, ולא נשאר בליבו אפילו רושם כל שהוא ואדרבא שמח הוא במפלתו, ולכן אמר 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. אך שאר עם ישראל שהם מזרע ישראל אין רבותא בהדגש זה דמשנכנס אדר מרבין בשמחה. [ומ"מ יש מן הפוסקים שכתבו האי מימרא ומהם השאילתות דר' אחאי (פרשת כי תבא שאילתא קנח), והרא"ש בתענית (שם פ"ד סימן לב),

אך טוב   מכתבים   לישראל

והאשכול (מהדור' אלבק הל' תשעה באב דף ריב ע"א ד"ה תנן בתענית), והמג"א (באו"ח סימן תרפו סק"ה), והחיי אדם (בהל' שבת ומועדים כלל קנה סעיף א), והמשנ"ב (שם ס"ק ח), ובערוך השולחן (או"ח סימן תרפו סעיף ו) ועוד].

(ב) עוד יראה לפרש ע"פ מ"ש הרב שפת אמת בתענית (שם) וזתו"ד, 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' פרש"י משום פורים ופסח. ויותר נראה מהא דתלי ליה באב משום שבאדר היה קיום הקרבנות והמקדש דבאדר זמן שקלים לחדש בניסן התרומה חדשה ונדבו בני"י בשמחה שקלי הקודש וכמבואר כמה פעמים בפסוק, וכשהתנדבו בני"י למקדש היתה שמחה גדולה בעולם, וכיון שקבלו עליהם בשמחה נדבת הלשכה עדיין השמחה נמצא באדר וכשקורין פרשת שקלים מתעורר זה. עכ"ד. ולפי"ז אתי שפיר מ"ש פסקו הטור השו"ע להאי דינא דהא הוי הלכתא למשיחא דשייך לשקלי הקודש שהיו נותנים לביהמ"ק (ואף שכיום עושים 'זכר למחצית השקל' מ"מ אין השמחה שלימה בעבור כך כבזמן הבית). וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קה אות ג).

(ג) ובהיותי בזה מצאתי למ"ש בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב אורח חיים סימן לו), בטעם האי מילתא שהשמיטו האי מימרא וז"ל, הרי"ף⁵ ורמב"ם וש"ע לא העתיקו בשום דוכתא (האי מימרא ד'משנכנס אדר מרבין בשמחה'), ופשיטא משום דליכא

---

⁵ קצ"ע מ"ש שהרי"ף לא הזכיר דין זה בשום מקום, ולא זכר שר שהרי"ף בתענית (שם דף ט ע"ב) מדפי הרי"ף כתב להאי מימרא ע"ש.

אך טוב   מכתבים   לישראל

נ'מ מיניה לדינא. אלא דמקום יש בראש לומר דנ'מ לענין נשואין בחסרון לבנה דבאדר וניסן (כדמוכח מרש"י תענית שם ודוק) בכל החדש ליכא פקידא. עכ"ל.

(ד) ותוכ"ד מצאתי שכבר רבים טובים עמדו אהאי ענינא מפני מה השמיטו הטושו"ע האי מימרא ומהם בשו"ת חת"ס (ח"א א אורח חיים סימן קס) והוסיף עוד נופך ואמרת להעתיק לשונו הזהב וז"ל... במתני' שלהי תענית (דף כו ע"ב) תנן משנכנס אב ממעטין בשמחה ואמר רב בגמרא (דף כט סע"א) כשם שמשנכנס אב וכו' כך משנכנס אדר מרבים בשמחה וא"ר פפא הלכך האי בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לשתמיט מיניה באב ולימצי ליה באדר, והרמב"ם (בפ"ה מהל' תענית ה"ו) כתב משנכנס אב ממעטין ולא כתב הא דלשתמיט מנכרי, אמנם בשו"ע בהלכות ט"ב (סימן תקנא סעיף א) הוסיף וכתב הא דלשתמיט, ואמנם בהלכות מגילה לא כתב הרמב"ם ולא השו"ע הא דמרבים בשמחה ולא הא דלימצי לנכרי והמג"א (סימן תרפו סק"ה) הביאו, וצריך לידע טעם להשמטה זו.

והנלע"ד דרב לטעמיה דס"ל כמ"ד כל חדש אב אסור ברחיצה ואבילות נוהג וכמ"ש תוס' סוף מגילה (דף לא ע"ב ד"ה ראש חדש), והיינו טעמא דדרש כמ"ד והשבתי חדשה דכל החדש נוהג אבילות (תענית ל' ע"א), א"כ הכי נמי דרשינן לענין שמחת אדר והחדש אשר נהפך מיגון לשמחה להיות שמחה נוהג משנכנס אדר ואולי אסור בהספד ולכל הפחות מצוה לשמוח. אמנם אנן קיי"ל כמ"ד דשבת שחל ט"ב בתוכה נוהג

אבילות דדרשינן והשבתי שבתה ולא חדשה וכמ"ש כל זה תוס' סוף מגילה הנ"ל, א"כ ה"ה באדר לא דרשינן והחודש אשר נהפך, וכיון דלא דרשינן והחדש שוב אין לנו להוסיף שמחה אפילו בשבוע שחל פורים דשבתה לא כתיב בפורים. ולפ"ז מה דתנן במתני' משנכנס אב ממצטין בשמחה ומייתי ליה רמב"ם, היינו לענין שאין בונין בית חתנות ואבורנקי של מלכים וכמבואר בפ"ק דמגילה (דף ה ע"ב) גבי רבי נטע נטיעה בפורים, וזה לא שייך באדר מרבין שבנין ונוטעין פשיטא כל השנה נמי, ורק ביום פורים איתא להאי חידושא שאפילו במקום שנהגו איסור מלאכה מ"מ בונין בנין של שמחה ומשו"ה לא הוי מצי לאתויי הך דרב מרבים בשמחה. והנה ר"פ אמר הלכך האי בר ישראל וכו' ונדחקו תוס' דקאי אלעיל דמגלגלין זכות ליום זכאי ורמב"ם ס"ל כפשוטו אדרב קאי הלכך, ואם כן כיון דלא קיי"ל כרב ואין אבילות מר"ח אין ריעא מזלא ג"כ, וש"ע חשש לסכנתא ופסק דלשתמט באב, אבל עכ"פ באדר לא כתב דלימצי ליה.

א"נ י"ל בהא, עפ"י מה שהרגיש מהרש"א והאריך ג"כ ראנ"ח פ' תצא אהא דרב פפא דאמר בריא מזליה הא קיי"ל אין מזל לישראל. ולע"ד משום הכי כתב רש"י (בתענית דף כ"ט סע"א ד"ה משנכנס) ימי נסים היו לישראל פורים ופסח, וביעב"ץ (ח"ב סימן פח) נתעורר בזה מה רצה רש"י להוסיף פסח, ולפי הנ"ל י"ל דס"ל אע"ג דאין מזל לישראל, מ"מ אחז"ל (חולין דף צ"ה ע"ב) אע"ג דאין נחוש יש סימן והוא

אך טוב   מכתבים   לישראל

דאתחזק, וס"ל הכא אתחזק תרי זימנא עכ"פ פורים ופסח וקיי"ל ב' זימני הוה חזקה, א"נ ס"ל בחד זימנא איכא למימר שמא ריעא מזלא דעמלקים גרם ולא בריא מזלא ישראל דאין מזל להם, אבל השתא דאירע ע"י ב' אומות שונות רצופים עמלק ומצרים שמע מינה יש סימן טבא דבריא מזלא דישראל ועכ"פ יש סימן, זה נ"ל דעת רש"י ומ"מ הש"ע הוה ס"ל דרב פפא אפשר ס"ל יש מזל לישראל ואנן קיי"ל שלהי מס' שבת (דף קנו ע"א) כהני אמוראי ותנאי דש"ס דאין מזל לישראל, וא"כ בשלמא באב איכא למיחש דבריא מזלא דאומות העולם, אבל באדר מהכ"ת לימצי לי, דנהי דריעא מזלא דעמלקים, דשאר אומות מי ריעא, ולענין בריאות מזלא דישראל הא אין מזל לישראל. עכ"ל.

עד כאן הבאתי מעט צורי ומעט דבש' כמה תירוצים להניח דעת כת"ר ולעשות רצון צדיק חפצתי וכאן עמדה הקסת מלכת. [שו"ר לאחז"ר למרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצ"ל שעמד ע"ז בספרו מאור ישראל ח"א עמ' רמג ד"ה אמר רב פפא], ע"ש]. ותכף לת"ח ברכה יה"ר שתשרה השכינה במעשי ידיו וירבה גבולו בתלמידים, ואור התורה הבוקע מבית מדרשו המפואר יגדל ויתוסף ולא יפסק לעולמי עד. וימשיך להנהיג קהל עדתו מתוך בריאות עושר ואושר וישוב הדעת ומנוחת הנפש. ויזכה למיחזי פני גואל ובנין אריאל בב"א.

אך טוב מכתבים לישראל

הלא כ"ד צעיר התלמידים מבאי בית מדרשו המפואר 'מאור
ישראל' הצב"י אפרים כחלון ס"ט בן לא"א ר' חיים כחלון
שליט"א.

סימן ו

יום ו' כ' תמוז התשע"א

לכבוד הרה"ג מזכה הרבים שמן טורק שמו טעמו ונימוקו עימו
 חובר חברים מחוכם ואף זכה להפיצם לאלפים ורבבות בכל
 הקהילות כש"ת ר' משה אבידן שליט"א מח"ס שו"ת אור
 מציון וס' טעמי המקרא ועוד ועוד.

אחדשה"ט, הנה זה לא מכבר חמותי ראיתי אור בקונטרסך
 החדש העוסק בגנות 'מידת הכעס והחנופה'. ובו סיכם וליקט
 וערך כת"ר בטוטו"ד ובשפה ברורה ונעימה, חומר אלו ב'
 המידות הגרועות, ושם סיפורים יקננו מגדולי וגאוני ישראל
 המחזקים כל לב ביר"ש טהורה ולטוהר המידות.

ובעוברי בין בתריו, חזיתי לכת"ר שהוא איש מהיר במלאכתו
 מלאכת שמים, אשר יצא על המנהג שנהגו בדורינו לכתוב
 ולהוסיף תוארים מתוארים שונים על כל אחד. וכבר ידועה
 המליצה "גם תבן גם מספוא רב" והפליג לומר שיש בזה
 איסור חנופה. וליקט מכמה מרביות קדמאי שכתבו כן ודבריו
 נאמנו מאד.

(א) והנה אין זה דבר חדש, דכבר הגאון ר' עקיבא איגר
 בהקדמת תשובות ר' עקיבא איגר הביאו בניו לשון מכתבו
 הטהור וזתו"ד... כי אמרתי אני בליבי תמיד על דברת
 התוארים שנהגו גבן לכתוב אי איישר חילי אבטלינם. כי
 ריבויין קשה ומיעוטן לא יפה, ולהכותב היא אבק חנופה, ולמי
 שכותבין או אבק גיאות כי ירבו לו או אבק שנאת חנם אם

אך טוב מכתבים לישראל

ימעט וכו' עי"ש. ואין לאדם כלל לחזור אחריהם, צא ולמד ממ"ש הרלב"ח בתשובה (סו"ס קא ח"ב), והו"ד בס' באר משה ירושלמסקי (ח"ב עמ' שכו) וז"ל... ואחר זה אוכיחך ואערכה לפניך גם בדרך האהבה, על ריבוי התוארים שהוספת לי בכתבך כאילו הייתי מאותם שרצונם בכך. ותהילה לאל, אין לי בהם חפץ כלל לא מינייהו ולא מקצתייהו. ולכן חיליתי פניך שכשתכתוב לי פעם אחרת לא תכתוב לי באותו האופן אם תרצה שאשיב לך תשובה ודי לי כבוד מהשואל ממני דעתי בד"ת במה שמחשיב אותי לכך. עכ"ל. וכן מצינו ליעב"ץ שכתב בשו"ת שאילת יעבץ (חלק ב סימן קמב) ופליאה בעיני על חלומותיו ועל דבריו. איך עלו תוארי זהב מוסבת ש"ס משבצות שוא מליצות הכוזב חלקו מחמאות על לשונו וחלקת צוואריו. וראיתיני כתור האדם המעלה יתארני בשרד תואריו שאינם הגונים לי. ואל הילדים אשר כגילי. גדולות ונפלאות ממני ושכמותי, ולא יבוקש להלום עטרות יהלום לראש רש ועני. אני נבזה חדל אישים. שפל אנשים. לא תאר ולא הדר לו אין מלה בלשונו וכרמל בצקלוננו. ולא פת בסלו. וכו' ואולם לא יכבדני בדברים ותוארים כאלה, אשר הבאתי לנו לצחק בי, כי לא באלה חפצתי, וגאה וגאון ודרך רע שנאתי, ומסאנא דרב מכרעאי לא בעינא, עכ"ד. וכדומה לזה כתב בשו"ת שלמת חיים להגרי"ח זוננפלד זצ"ל (חיו"ד סימן א) והו"ד בשו"ת פאת שדך (סימן קטו) וז"ל "כבודו לא יכתוב תוארים כ"א כמו שהיה רגיל ואם יכתוב תוארים לא

אשיב עכ"ל.⁶ [ודוגמא מצאנו לזה אף אצל אחרני האחרונים שבדורינו לך נא ראה למ"ש הגאון ר' משה לוי זצ"ל בשו"ת תפילה למשה (ח"ה סימן מח) מ"ש לאחד שהפליגו בתוארים גדולים וז"ל, ראשית אעיר לכת"ר על התוארים הרבים שהכתירני בהם, עשו את שאינו זוכה כזוכה. ועכ"פ אבקשו, שלהבא יכתוב לי כדרך שכותבים לסתם ת"ח. שאיני חפץ בתארים ובכתרים, וטוב שם משמן טוב. (אע"פ שבדורנו כבר התארים והכתרים ניתנים לסתם ת"ח, אבקשו לכתוב אלי בפשיטות)... עכ"ל. וידוע שכמה וכמה מגדולי ישראל שזעקו על זה הדבר ולא עת האס"ף. ובשו"ת באר משה הנ"ל הביא מהם. עי"ש. גם בשו"ת כח שור להגר"י שור זצ"ל בהקדמת המלבה"ד הביא שנמצא בחלק שני תשו' לגאון מפורסם בדבר נישואי קטנים בני ט' והתשובה הזו תכיל כעשרים דפים ובראשית דבריו יתרעם על הגאון השואל לכתוב עליו תוארים כאלה. גם בשו"ת ר' עקיבה יוסף שלזינגר (חיו"ד סי' קסה) הביא מכתב שכתב לו הגאון הקדוש מאשביצא, ותיארו בתואר הגאון וכו' וכ' ע"ז שם וז"ל, ואענה חלקי שלא לחשדני כאשר הבאתי כמה פעמים דברי גדולים אשר במקום גדלותם הם בענותנותם מכניסים (כצ"ל) שמי כשם הגדולים כאחד מן הגאונים ואני מעט ערכי הלא אדע, ומה שאני מעתיק דבריהם לא עשיתי זאת כי אם לתלות מאילן גדול אולי יקבלו

⁶ וגאון זה בל"מ בספרו מעיר ומתמרמר על התוארים שהכתירוהו וכמובא בשו"ת תורת חיים זוננפלד (סימן כד, וסימן פ, וסימן פא, וסימן קב, וסימן קה). ע"ש.

אך טוב מכתבים לישראל

דברי אמת, וכנגד צוררי אשר משתמשים בשמות כאלו לשוא, וחושב שיהיה גדול בעיניו לפסוע על ראשי עם קודש, אשר לא הגיעו לקרסולי תלמידי תלמידים. ע"כ הנחתי וכתבתי התארים וסמכתי על מה דאיתא בספר קהלות יעקב בשם גדולים כי שם "גאון" הוא ר"ת גריס אוריתא ונביאים א"כ ד"ז איתא בי. עכ"ל.

והנה בדורינו רבו התארים והתמעטו הלומדים האמיתיים ושמעתי מפי הגרב"ב ליבוביץ שליט"א (נין ונכד להגר"ב ליבוביץ זצ"ל בעל 'הברכת שמואל') ששמע ממרן הרב שך זצ"ל שאמר: שבדורינו כשאומרים על אדם הרה"ג זהו סימן שהוא שומר שבת, כי תואר 'הרב' לבד זה סימן שהוא זכר ולא נקיבה. וכבר היה כן לעולמים וכמ"ש בשו"ת הרלב"ח (סימן קמז בקונטרס הסמיכה אות א ד"ה הגה"ה) וז"ל, ואולי יחשוב הסופר להציל עצמו מטעם המנהג שנהגו בדורות הללו לקרוא רבי לכל יודע ספר וכו' כי לא בשביל מנהג בטעות הגם שהוא בפי רבים יטעו החכמים. עכ"ד.

ולך נא ראה למ"ש להתמרמר בשו"ת משנה הלכות (ח"א סימן ה) על ריבוי התוארים שכתבו לו וסיים שם ובזאת נחמתי שהתוארים הנהוגים בזמן הזה ידועים למטבע פסולה ואינם שוים כלום עכ"ד.⁷

וכדומה לזה מתמרמר ר' יצחק אברבנאל בפירושו נחלת אבות (פ"ו עמ' שעז) ה"ד בספר אסף המזכיר להגאון הנאמ"ן שליט"א הנד"מ (ערך סמיכה) אף על הסמיכה שנהוגה אצל האשכנזים וכתב וז"ל, המנהג בכל ספרד בהיות אנשי הגולה שמה על תילם, לא היה ביניהם סמיכה לשום אדם. האמנם אחרי בואי באיטליה, מצאתי שנתפשט המנהג לסמוך אלו לאלו, וראיתי התחלתו בין האשכנזים כולם סומכים ונסמכים ורבנים, לא ידעתי מאין בא להם היתר הזה, אם לא

אך טוב מכתבים לישראל

ב) והגם שצודקים הדברים כשהם לעצמם דלא אריך למיעבד הכי דכל בר בי רב דחד יומא יקרא כרבן של כל ישראל, מ"מ בדור הזה אשר כבוד התורה הושפל לעפר, ואין איש שם על לב, כל טצדקי דאיכא למיעבד בהרמת קרן התורה ולו במעט, עבדינן. [ומטעם זה העלתי בספרי שו"ת אך טוב לישראל (ח"ב סימן יג עמ' קפא), שכשמסיים אדם מסכת, יעשה הסיום בקול רינה ותודה המון חוגג ובפרסום רב ולא יחוש לענוה מדומה ופסולה בעת הזו, עי"ש.]. ומ"ש כת"ר גבי איסור חנופה דמאן שרי לעבור אאיסורא בשביל הרמת קרן התורה. הנה כבר עמד בזאת החקירה [אי הכותב שבחים רבים לחברו הוא אבק חנופה] בשו"ת מעשה איש להגרי"ש אלישר זצ"ל (בחחו"מ סימן י), והו"ד בספר באר משה הנ"ל (שם עמ' שכז), והאריך לצדד בזה דלא שייך איסור חנופה רק באדם שעושה עולה שאינו נוהג כשורה, והוא אומר לו יפה עשית או שותק. משא"כ במוסיף בתואר הראוי. ע"כ וכתב בשו"ת באר

שקינאו מדרכי הגויים העושים דוקטורי ויעשו גם הם, והלואי שישמכו לרבנים אנשים הגונים, כי כבר כתבו הגאונים שבאלו הזמנים הבקיא בתלת סדרי מועד, נזיקין, נשים נקרא חכם, ועם אלו הבקיא עוד בסדר קדשים נקרא רבי, ועם אלו הבקיא עוד בסדר זרעים וטהרות נקרא גאון. ואיך א"כ יסמכו מי שאינו בקיא אפי' בגמרא אחת עכ"ד. ושם בספר אסף המזכיר הביא עוד מ"ש מהריק"ש בערך לחם (קושטא תע"ג דף מז) שכתב ע"ז שראה הרבה מוסמכים דלא ידיעי צורתא דשמעתא והתוכח עם חכמי האשכנזים למה זה, ואמרו שעושים כן כדי שיתנו לב ללמוד. עי"ש. ועלו בה עיסה וכו' עכ"ד. הרב אסף המזכיר.

⁷ וכדומה לזה כתב בס' מקור ברוך (ח"ב עמ' 1116 הערה א) ר' יחזקאל קאצנבלויגן אב"ד דהאמבורג וסביבותיה בעל ספר שו"ת כנסת יחזקאל והובאו דבריו בספר שבות יעקב (ח"ג סימן קכא) בזו הלשון, מה זה שאנו קוראים היום למורינו לזה שלא ראה שום דין בעיניו. ומי שיש בו ריח תורה אומר (לעצמו) אפרסמון אנא. ועיין בספר מקור ברוך חלק המבוא (פ"ב ס"ג) בדבר התארים השונים לחכמי התורה הקבועים מחז"ל, וע"ע בשו"ת פאת שדך (סו"ס לד אות ד) מ"ש לגבי התארים לרבנותינו הקדמונים ובשו"ת בית מרדכי פוגלמן (ח"א סימן פב).

משה הנזכר (שם) זכ"נ פשוט לצדד להקל בריבוי התארים, דכיון שבעו"ה השפילו מאד קרן לומדי תורה, ה' ירחם, ע"כ לכבוד התורה ולומדיה, הנהיגונ עתה להרבות בשבחים בכדי להרים קרן התורה וכנראה ג"כ מדברי המהרשד"ם (באה"ע סימן סה) והו"ד ג"כ בשו"ת חיים שאל להחיד"א (ח"א סימן עא אות ו), דבכל זמן צריך לתאר החכם כפי התוארים הנהוגים בזמן, וכיון שזהו המנהג אין לחוש. ובו ניחא דבדורות שאח"כ התחילו לתאר בשם גאון אף דמקודם רק הגאונים דאחר רבנן סבוראי נקראו בשם גאון, מ"מ אחר שהתחיל לירד קרן התורה, התחילו הגדולים לחבב בהזרת הכבוד את גדולי זולתם וכו' עכתו"ד הרב באר משה. גם הגאון שדי חמד (כרך ג עמ' 87 כלל קמ) עלה ונסתפיק בהאי ענינא וזאת מחמת מקרה שארע עימו ששלח תואר גאון לאחד שלא היה ראוי לתואר הזה והשתמש בו לרעה, ושלח מכתב שאלה לגאון בעל זכר יהוסף, מה לעשות אם להמשיך לכתוב תארים או לחדול, וענה לו שבפרט בזמנינו אשר גדולי התורה מועטים ואם יזול בכבוד תורתם יגרום יותר ויותר לזות שפתיים וכו'. עוד הביא הגאון בעל השד"ח מכתב נוסף (שם עמ' 324 כלל קנז) מהגאון ר' שלמה אברהם רוטא מאזראקאוו שג"כ העלה שיש לנהוג בכתיבת תארים כל חכם וצדיק לפי כבודו ואין להיפטר בתואר הרב לחודיה עי"ש דבריו. [ניפה העיר בשו"ת באר משה ירושלמסקי הנזכר על הרב זכר יהוסף שבשו"ת שהדפיס מחדש השמיט כל תארי הכבוד אפי' מהגאונים

המובהקים נבג"מ והאריך שם בזה באו"ח (ח"א סו"ס ע) ובפתח דבר לספרו התנצל בזה שלא לדון אותו לכף חובה בהפקד התוארים הנהוגים אשר כמו שנפרצו מאד בימינו כן ירד מחירם הרבה בעיני המבינים בעם, ואלה הראוים לזה הדומיה היא תהילתם עכ"ד, ולא זכר שר התורה מה שהשיב הוא בעצמו להגאון בעל השד"ח] גם בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ב קונטרס אחרון חיו"ד סימן ג) כתב להוכיח דאם כותב הקטן לגדול ממנו או אפי' ההיפך תוארים גדולים לא הוה מיחזי כשיקרא ע"ש דבריו. שו"ר לאחז"ר בשו"ת עטרת פז (חלק ראשון כרך א חאו"ח בהקדמה עמ' כ) שישב על מדוכה זו וציין לשטמ"ק בכתובות (דף יז ע"א) שפירש הא דאחז"ל שם לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות דהיינו שידבר בשבחן אע"פ שאין שבח זה בהם, ע"כ. גם בספר שערים המצוינים בהלכה (ח"א סימן כט אות ט) הביא בשתיקה לפוסקים שהתירו בזה, נמצא שאין לחוש לכתוב תוארי כבוד הנהוגים בימינו גם למי שלא בר הכי גבי תוארים אלו ואם לחשך אדם, מה תועיל עוד טיפת כבוד לאדם זה, הנה מלבד מה שהתבאר לעיל הבט ימין וראה, דהוה בשביל אחרים, ושבוה מתגדל ומתרומם כבודה של תורה, יש עוד לומר שהכבוד הוא נדבך חשוב מאד בעבודת ה' כשמנצלים אותו לטובה, ואדרכא בהיעדרו אדם יכול לאבד הרבה מהרוחניות צא ולמד ממ"ש חז"ל בתענית (דף כג ע"א) או חברותא או מיתותא ופי' רבינו גרשום (ד"ה אי חברא) שיהא

אך טוב מכתבים לישראל

לו חבר טוב שנוהג לו כבוד. עכ"ל. והם דברי אלוקים חיים שנחקקו בתלמוד. ודון מיניה ואוקי באתרין. [והרגיל בתשובות הנודע ביהודה עיניו תחזינה מישרים שאף הוא סב"ל הכי מריבוי התארים שמחלק וכותב לרבנים השואלים אותו ונושאים ונותנים עימו, אפס קצהו תראה בשו"ת נודע ביהודה קמא (חאה"ע סימן עג) שתארים אלו אפילו על תנאים ואמוראים לא מצאנו שכתבו כן, אלא ע"כ דדורות אחרונים שאני⁸]. וא"כ כר נרחב יש להקל ולהמשיך במנהג הזה לכתוב ריבוי תארים לת"ח אפילו יותר מערכם האמיתי.⁹

ג) ומדי דברי בו עלה בליבי עוד סברא אלימתא להיתרא, דמלבד מ"ש לעיל דהכי נהוג ושליכא בזה איסור חנופה, ועוד דגורם בזה כ"ת. יש להוסיף דמרוב שהורגלו כולי עלמא לאלה התארים, כשיחסרו אלו התוארים מרב מסויים, לא יאמרו דהזרינן לדרי קמאי [שלא היו כותבים שבחים סתם] אלא יאמרו דאותו ת"ח באמת אינו ת"ח גדול כל כך. ועוד דאם נמעט באלו השבחים, ואף האנשים הקוראים שבחים אלו ימעטו בהם וכמו שהורגלו להוריד ולקצץ מהשבחים [דיודעים שמגזימים בהם], נמצא שיגרם מזה בזיון התורה ולומדיה. ועל כן מנהג זה שנהגו להרבות בשבחים אפשר להמשיך לנהוג בו.

---

⁸ גם מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצ"ל היה נוהג עין יפה במכתבי ההסכמות כידוע והיה מתאר בתיאורים גדולים ונפלאים לכל בר בי רב וצורבא מרבנן, ודבר זה היה מעודד ומחזק ומרום ומגדל קרן התורה, ולומדי התורה.

⁹ וק"ו בן בנו של ק"ו היכא שמיעוט התארים יביא למחלוקת וכמ"ש בזה בספר חישוקי חמד עמ"ס ראש השנה (דף כו ע"א עמ' שיג ע"ש).

אך טוב מכתבים לישראל

ועשה זכבוד תורה עדיף וע"ע בשו"ת יבי"א (ח"א חיו"ד סימן יח אות יא) מ"ש מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצ"ל על ענין כבוד תורה והתארים כיום. וצי"מ וימ"נ. ושו"ר שכ"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן קפח) דבדורינו אנו תואר פחות מגאון הרי הוא כבר בזיון אפילו לבר בי רב. עכ"ד. וע"ע במ"ש (בחלק ח סימן רכה) במכתב לגאון הסטייפלר זצוק"ל ליישב מנהג זה שנהגו בדורינו להפריז בתוארים ושלא יוקשה מדברי הירושלמי (סוף שביעית) דמאן דידע חדא מסכתא ומוקרין ליה בגין תרתין צריך למימר להו דחדא ידע ע"ש. וש"ל דבריו ועוד (בחלק יב סימן תפא) ע"ש.

[ויען שראיתי שכת"ר זר"ז ונשכר לחבר קונטרסים המעוררים את עם ישראל ליר"ש וטוהר המידות וכדומה, אמרתי אעלה ואבא בהצעה לכת"ר שיכתוב קונטרס על 'כבוד – התורה' – אשר שפל בדורינו עד מאד. וכפי ששמעתי פעם אחת מאחד מהבעלי בתים שמעריך ומוקיר תורה ולומדיה, שמיצר ומתמרמר ואומר למה כל מי שנשאר לו פסולת בבית מביאה לאברכים שיאכלו את השאריות, והכתוב צווח ואומר "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך", ופעמים יחס ולזול זה הוא הגורם באופן ישיר למיעוט התורה וד"ל.] על כן כדאי לציין אי"ה במהדורות הבאות את אלו הדברים שבודאי ביאו תועלת ללומדי התורה, ולעולם התורה.

אך טוב מכתבים לישראל

ותיכף לחתימה ברכה, יה"ר שיפוצו מעיינות כת"ר חוצה,
ויתקיים בו הפסוק "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה"
(בראשית כח, יד).

בברכת התורה הצב"י אפרים כחלון ס"ט.
מח"ס שו"ת אך טוב לישראל
וס' דורש טוב לעמו ועוד.

סימן ז

מוצש"ק פרשת נשא התשע"א

לכבוד האי גברא רבא חובר חברים מחוכם מזוכה הרבים בי"ד
 ספרים מתוקים מדבש ונופת צופים כש"ת הרה"ג ר' אליהו
 ביטון שליט"א רב הישוב ביריה ורב אזורי מרום הגליל ור"י
 בית יוסף

שלום וברכה וכטו"ס!

הנה חמותי ראיתי אור, והוא ספרו החדש שיצא זה עתה אשר
 שמו יקובנו "רכב ישראל", ובו הולך סובב על כל ההלכות
 הקשורות לרכב בימינו אלה. ועברתי על הספר מריש ועד
 גמירא כמסת הפנאי ומקופיא. ומדי דברי בו עלו כמה וכמה
 הערות והארות בנושאים שדן כבודו, ואמרתי אבא אעירה
 ומינך ומיני איתקלס אילעה וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.
 וזה יצא ראשונה אודות מה שכתב כת"ר עמ' מ בסעיף יג –
 גבי אשה המעוניינת לטבול בלילי שבת, אלא שהיא מתגוררת
 רחוק ורוצה לבא ולטבול ולשוב ברכבה יש להטבילה כדין
 ולא אומרים לה דבר בענינה וכו' עכ"ד. ובהערות 'אלה ברכב'
 כתב שכן השיב לו הגרי"צ יוסף שליט"א בעל סדרת ילקוט
 יוסף בתשובה לשאלתו. ע"כ.

והנה כנידון זה כבר נפתח בגדולים בדור שלפנינו, ולך נא
 ראה למ"ש בזה הגאון הגדול ר' רפאל בן שמעון זצ"ל בספרו
 נהר מצריים (הל' נדה סעיף יא), וז"ל, נשים הדרות מחוץ
 לעיר או בפרורי העיר הרחוקים, וחל יום ז' בעש"ק באופן

אך טוב מכתבים לישראל

שבא זמן טבילתה בליל שבת קודש, ואם תמתין לטבול עד הלילה א"כ מוכרחת לחלל שבת לרכוב בעגלה הרתומה לסוסים כי ביתה רחוק מאד... ואם לדחות טבילתה לילה אחד אין זמן כי אם עד ליל ב', כי בליל ראשון א"א לבוא מבעוד יום בעגלה זהיום שבת קודש ומוכרחת לדחות טבילתה עד לילה השלישי, ומיחש בעי לתקלה, ובכגון דא יש להעלים עין ולחשוב הדבר כדיעבד שפסק מרן (ביו"ד סימן קצו ס"ה), שאם עברה וטבלה יום ז' שעלתה לה טבילה. ולהניחם שיטבלו מבעוד יום קצת באופן שעד שתגיע לביתה יהיה לילה גמור. וכיון שרוב הפוסקים הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ומרן כולו ס"ל דעלתה לה טבילה לא מחינו בדיהו. ואם רוצה לטבול מבעוד יום נודיע לה שאסורה לבעלה עד הלילה כי הן בעון הדור פרוץ מאד בעניני הטבילה ולשחוק הוא בעיני הנשים המצריות העבריות הלועזות. והלואי שישמרו דיני טבילה אפילו בקולי שבה וה' הטוב יכפר בעד עכ"ל שם. הרי לן שבעיה זו קדומה מדורי דורות אך שוברה בצידה שאפשר להקל לנשים אלו לטבול ביום זה, ואפילו מבעוד יום. ובתנאי שיודיעו לה שאכתי סורה היא לבעלה וכמשנ"ת בדבריו. ובדורינו כבר נשאל בזה הגאון הגדול ר' גדעון בן משה שליט"א ראש בית ההוראה 'ורו משפטיך' ואב"ד לממונות פעיה"ק ירושלים (ומגדולי תלמידיו של אותו צדיק הגאון המופ' ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל), ונכנס אל הקודש פנימה - אל בית מרן הראש"ל הגר"ע יוסף נר"ו ושאלו על האי דינא

אך טוב   מכתבים   לישראל

[ושח לנו הגאון הנ"ל שמרן שליט"א התפלא שיש נשים שאע"פ שמחללות שבת מ"מ שומרים על דיני טהרת המשפחה – אשריהם ישראל שאפילו פושעיהם מלאים מצות כרימון כדאיתא בשלהי חגיגה] והראה לו מ"ש הרה"ג רפאל בן שמעון זצ"ל בספרו נהר מצרים הנ"ל וסמך ידו על אלו הדברים להלכה ולמעשה.

ואשר על ידו השניי מ"ש כת"ר עמ' עט – פ סעיף ט - במנהג הספרדים שאין מסתפרים ביום ל"ג לעומר אלא רק למחורתו ביום ל"ד ומ"מ שמיעת שירים המלווים בכלי נגינה מותרים ביום ל"ג בעומר ובכלל זה שמיעת שירים ופיוטים ברכב. ולכן אוטובוסים והסעות שמסיעים עולים להילולא מותר להם להשמיע מוזיקה בדרך ע"כ. והנה בדבר ההיתר של שמיעת מוזיקה ביום ל"ג בעומר נראה שאין זה משום שפסקה האבלות דהא אנן בדידן (הספרדים), נקטינן דרק ביום ל"ד מותר להסתפר. וכן לגבי נשיאת אשה [ולך נא ראה למ"ש מרן הראש"ל הגר"ע יוסף נר"ו בשו"ת יביע אומר (ח"ג האו"ח סימן כו סוף אות ד), וז"ל וכעת ראיתי כמה מאחינו הספרדים שנוהגים להקל לישא אשה ביום ל"ג לעומר בפרהסיא ואין פוצה פה ומצפצף וטעות הוא בידם. כי לא ידעו שיש חילוק בזה בין מנהג האשכנזים למנהג הספרדים וראוי להעיר תשומת ליבם על פתגם דינא דלא אריך למיעבד הכי. ובפרט בארץ הקודש אתריה דמרן שקיבלנו הוראתיו, הגם לכבוש את המלכה עימי בבית וכו'. עיי"ש]. אלא שלכבוד

הצדיק רשב"י שהוא יום הילולתו נהגו להקל לשמוע שירים וכדומה. וא"כ כל שאין שומע השירים לכבוד הצדיק רשב"י וכגון שאדם רוצה סתם לשמוע בביתו שירים ללא כונה מיוחדת שעושה כן לכבוד הצדיק מי יימר דשרי? וכן סח לי מו"ר הרה"ג ר' גדעון בן משה שליט"א שלדעתו כל ששומע שלא לכבוד הצדיק - אסור. וכן שורת הדעת נוטה. ומבין השיטין נראה דאף כבודו הכי סב"ל ממה שדקדק לומר שאפשר לשמוע שירים בדרך להילולא.

והחוט המשולש הוא על מ"ש כת"ר עמ' קט סעיף א- לדון בירידה מארץ ישראל לחו"ל ושם העלה לאסור איסר בהאי דינא, חוץ אם יוצא לחו"ל ללמוד תורה או לישא אשה או להפיץ תורה בישראל וכו' עי"ש. והנה אנא זעירא דמן חבריא הארכתי בהאי דינא בתשובה בספרי אך טוב לישראל (ח"א סימן יד) ושם הבאתי דיש מתירים לצאת לחו"ל אף לצורך ראית פני חברו. וכן יש מתירים לצאת לחו"ל אף לצורך טיול לחזות בנפלאות ה' ובריאתו כשהוה לזמן מועט ויש אוסרים. ושם הבאתי (עמ' קצז) ששמעתי שהיו אומרים בשם הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל שאין איסור לאלמנות לצאת לחו"ל מארץ ישראל אפילו לשם נופש ומרגוע דזהו צורכיהם עי"ש.

ועל ארבעה ל"ו אישיבנו אודות מ"ש בעמ' קכד סעיף ג - לדון גבי איסור יחוד ברכב. ושם כתב וז"ל, אסור לאשה לנסוע באוטובוס או מונית וכו' עם הנהג בשעה מאוחרת לילה או במקומות שוממים אפילו ביום וכו' אא"כ יש ברכב שלשה

גברים ושלשה נשים וכו' ע"כ. ובהערות 'אלה ברכב' ציין לשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סימן מ פרק טו) ולעוד מן הפוסקים. ויש להעיר דבשו"ת הנ"ל בסוף הפרק (שם אות יב) כתב וז"ל, ועלה בדעתי בכלל לומר דבכגון נסיעה במכונית גדולה או טקסי וכדומה אשר ארבע מחיצות מכל רוחותיו לו אין באופן זה הדין של ג' שצריכים בדרך. שהרי כל הטעם שבעיני ג' הוא משום לשמא יצטרך אחד לנקביו ויתרחק משום צניעות, אבל בכאן לא יצטרך להתרחק דיכול לעמוד אחרי מחיצה אחת של כלי הרכב וזה יועיל לו לצניעות כאחורי כותל, ויורד איפוא החשש של שמא יצטרך אחד מהם להשתין דאיתא בגמרא. ואין לפי"ז הבדל בן נסיעה זו לבין הליכה בעיר דסגי בשני אנשים בלבד. עכ"ל. והגם שסברת הרהמ"ח זצ"ל צ"ע, הא כבר הורה זקן וכ"ש במקום הדחק דנראה שיש לסמוך ע"ז.

[עוד אמרתי להעיר למ"ש שם עמ' קסד סעיף כ - ונהגו לומר יחיד ורבים הלכה כרבים שהוא ס"ת שם הקדוש יוה"ך ע"כ. ויש לתקן לר"ת וט"ס הוא. ואמרתי אבא אעירה למען לא אמנע טוב מבעליו.]

ובטרם אכלה לדבר אמרתי להציע בפני כת"ר האי ספיקא שנשאלתי זה לא מכבר [ואף הוא שייך לעניני הלכות נסיעה ותחבורה, וחפשתי בספרו אחת הנה ואחת הנה ויגעתי ולא מצאתי את שאהבה נפשי] והנושא בא מעניני הלכות שבת - בדבר אדם שהולך בליל שבת ברה"ר ורואה רכב שנוסע

אך טוב מכתבים לישראל

בכביש ללא אורות אם יש להעיר את תשומת ליבו שידליק את אורות הרכב הכבויים כדי שלא תיגרם לחלילה תאונה על ידי שלא יראה את האנשים החוצים את הכביש, וכן להיפך שהם לא יראו אותו או"ד ליכא למיחש לפיקוח נפש, ואין לומר לנוסע ברכב שאורתיו כבויים דבודאי ידליק אותם ונמצא מכשילו בחילול שבת יודעני כת"ר דעתו בזה ושכמ"ה. ובברכת הדיוט אחתום יהי רצון שתשרה השכינה במעשה ידיו וימשיך להרבות חילים בתורה ומצות מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא עושר ואושר וכל טוב סלה אמן.

הלא כ"ד הצב"י אפרים כחלון ס"ט
מח"ס שו"ת אך טוב לישראל (ב"ח) ועוד,
שוכן פציה"ק ירושלים.

הנה מכתב זה נכתב בתאריך המובא בראש המכתב. וחבלי טרידין אפפוני ואחר עד עתה ליל ר"ח אדר התשע"ב.

סימן ה

לכבוד הגאון הגדול מעוז ומגדול מרא דאתרא דקרית נורדא
וראש הישיבה המפוארה 'מאור ישראל' כש"ת הרב יהושע
רוזנברג שליט"א

אחדשה"ט ביקרא דאורייתא!

זה לא מכבר מצאתי בין ספרי את קונטרסו החשוב אשר שמו
יקובנו 'יורדי הים' שהוציא כת"ר לאור עולם בשנת תשס"ז
לרגל שמחת נישואי בנו ה"ר משה נר"ו. וראיתי שבשולי
הגליון כתבתי אז בזמנו כמה וכמה הערות, וכבר אז עלה
במחשבה לפני לשלוח לכת"ר הערות אלו ממה שהעלתי
לחיבת הקודש, אך תמנ'ע היתה, ואחר עד עתה, וטוב מאוחר
מלעולם לא. ואקוה שהערות אלו יהיו מתקבלות ונאות בעיני
כת"ר [והוספתי עליהם מעט בעת ההדפסה השתא] וזה החלי
בעזרת צורי וגואלי.

(א) עמ' ה אות ב ד"ה והנה יצאו רבותינו מ"ש מד' המהרי"ט
(בפ"ג מבכורות אות מ' ב) – נ"ב כ"כ עוד בשו"ת עונג י"ט
(סו"ס עא), ובחות דעת (יו"ד סימן קי) ועוד אחרונים.

(ב) שם ד"ה ומאידך דעת – מ"ש דעת הפמ"ג (או"ח סימן יז
אות ב בא"א) נ"ב כ"כ עוד הפנ"י בברכות (דף יב ע"א).

(ג) עמ' ו במ"ש בריש העמוד וא"צ לשוב ולחזור ולקיים
המצוה אלא מדרבנן – נ"ב הנה תהיה נ"מ בפלוגתתם היכא
דאיכא ספק ספיקא במצו"ע דלפי דברי המהריט"א כיון שספק
דאורייתא במצו"ע הוה לחומרא מן התורה, א"כ אף כשמטיא

אך טוב מכתבים לישראל

לן ספק שני הוה ספיקו מדאורייתא ולחומרא. משא"כ לפי דברי הפמ"ג דבמצו"ע ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן כשמטיא לן ספק שני הוה ספיקא מדרבנן ולקולא. (אולם לפי מ"ש לקמן עמוד יב ד"ה ונ"ל בדברי וכו' דברים אלו צ"ע). והנה כבר ידועה דעת הטורי אבן (ראש השנה דף כט) דסב"ל דמהני ס"ס במצו"ע לפטור. וכ"כ בשו"ת רעק"א (סימן ו), ובחידושי הרש"ש בראש השנה (שם) וכן דעת הרב חיד"א בברכ"י (או"ח סו"ס קפו), וע"ע במ"ש מרן הראש"ל נר"ו בספרו הליכו"ע (ח"ח עמוד רצט). [ואמנם עתה תוכ"ד עלה במחשבה לפני דיד הדוחה נטויה לומר, דגם למהריט"א בס"ס לא יהיה הדין לחומרא, דהא קי"ל בס"ס דאף בדאורייתא אזלינן לקולא. והיינו דוקא בס"ס גמור אך במידי דהוה ספק אי הוה מן התורה, ונוסף עליו ספק שני, כבר כתב בזב"צ (יו"ד סימן צח ס"ק לג) דא"ז ס"ס דהספק הראשון הוא בדאורייתא. עי"ש].

ד) עמ' ו' ד"ה ובהקדם במ"ש לבאר טעמיה דהרשב"א לפי דרכו דהפמ"ג דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה, הוא רק בל"ת שכן במצות עשה לכאורה אין שייך טעם זה, שכן אין חיוב עשה דין חפצא כבל"ת, ושוב יש לומר דבמקום הספק לא חייבה תורה בעשיית המצוה אלא במקום ודאי עכ"ד – נ"ב לפי"ז איכא טעם לשבח במ"ש בשו"ת תורת חסד מלובלין (תאו"ח סימן לא אות ה) דאיסורין דרבנן הוה איסור גברא, דלהכי אמרינן בהו דבספיקם אזלינן לקולא, דהיכא

דהאיסור הוא בגברא איכא סברא דאף בדאורייתא יהיה הדין לקולא וכ"ש בדרבנן. אלא שכבר כתב הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל, בקובץ הערות (סימן ח אות טו), שהיה נראה דבאיסור דרבנן אין המעשה מצד עצמו אסור אלא שמצוה לשמוע לדברי חכמים והוי איסור גברא, מיהו יסוד זה אינו מוסכם, וכבר התבאר בקונטרס דברי סופרים כי גם איסורים דרבנן אסורים הם מחמת עצמם. עכ"ד. וכ"כ מרן הראש"ל נר"ו בשו"ת יביע אומר (ח"א חיו"ד סימן ד אות ל) בשם הרב מנחת יחיאל – שאף איסורים דרבנן חשיבי איסור חפצא. עי"ש.

(ה) עמ' ז סוד"ה וביאור העניין מהעמוד הקודם – במ"ש לבאר דברי המהריט"א דספק מצו"ע הוה לחומרא – נ"ב לפי סברא זו ניהא מ"ש בספר מטה אהרן (ח"ב מערכת ס אות צח) בשם האחרונים דהא דקיי"ל ס"ס בדאורייתא לקולא היינו לענין איסור, אבל לענין מצו"ע חייב לקיים אפי איכא כמה ספיקות להקל עכ"ד. ולכאורה יש לעיין מפני מה אזיל לחומרא הלא איכא כמה ספיקות וספקי ספיקות? והמבואר הורא כמ"ש כת"ר דאכתי איכא חיוב לצאת וכו'.

(ו) עמ' י ד"ה ולטעם הדבר – נ"ב ובמסקנא דמילתא לענין הלכה נקטינן כמ"ש הרמב"ם דספק דאורייתא לחומרא הוא מד"ס, וכמ"ש הרדב"ז בתשובה (ח"ד סימן צג), שרוב הפוסקים שאנו נמשכים אחריהם סוברים שכל ספק בדאורייתא דאזלינן ביה לחומרא – חומרא דרבנן היא ולא מן התורה. וכן

אך טוב מכתבים לישראל

העלה הפר"ח (יו"ד סימן קי דף רלד ע"א) וכ"כ הרב חיד"א במחזיק ברכה ((או"ח סימן תקפט ס"ק ו) וכ"כ הפנ"י בחידושיין לפסחים (דף ט ע"ב בתוד"ה היינו), וכ"פ הרב מסגרת השלחן על יו"ד (סימן קי דף קיט ע"ג), ובשו"ת ויען אברהם (חאה"ע סימן ד דף כד ע"ג). ועיין להגאון מהרש"א אלפאנדרי בשו"ת הסבא קדישא (ח"ג חאה"ע סימן כג דף קסו ע"ב) שהביא למ"ש הרב חיי אברהם (דף י ע"א), שכתב, שהפוסקים הסוברים כדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן, הם רובא דרובא דרבוותא. וכן העלה מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בספרו טהרת הבית (ח"ב עמוד רמא), והוסיף שכן דעת בה"ג והרי"ף וכל הני מפרשים הנ"ל, וכן העלה בספרו הליכו"ע (ח"ז עמוד צו). עיי"ש.

(ז) עמ' יא ד"ה ובשו"ת במ"ש לדברי הרא"ם וכו' – נ"ב הנה ע"ד הרא"ם הללו כתב הגר"א מני [הובאו דבריו בספר הליכו"ע ח"ד עמ' קכד] דלא כתב כן אלא לגבי איסורים דאורייתא ולא איסורי דרבנן. ומדברי כת"ר שהעתיקו נראה שסובר כן אף במידי דרבנן. וזה הספר אמ"א כעת לעיין ויש לעיין בדבריו בפנים. אמנם בלאו הכי כבר כתב הפר"ח (יו"ד סימן קי בכלל הס"ס אות ד), להשיג ע"ד הרא"ם בזה, דלא נהירא שאנו מקילים בדאורייתא במקום ס"ס או בספק דרבנן ומותר אפילו לכתחילה, והגאון ר' יונה נבון בספרו גט מקושר (דף קמז ע"ג), כתב זהדין בזה הוא עם הפר"ח. וכדמוכח בביצה (דף ג ע"ב), עיי"ש. וכן מבואר בדברי הרמב"ן שהביא

הרב המגיד (בפ"ח מהל' יבום ה"ב), שכל ספק דדבריהם אף לכתחילה אזלינן ביה לקולא. וכ"כ הרשב"א בתשובה (ח"ד סימן מח), בשם רבותיו. והר"ן בחידושו לנדה (דף נט ע"ב ד"ה ור' יוסי), והריטב"א ביבמות (דף כג ע"ב). גם בשו"ת זרע אמת (ח"ג חאו"ח סו"ס עג) כתב דק"ל שיש לסמוך על ס"ס להתיר אפילו לכתחילה וכמ"ש הפר"ח הנזכר לעיל. וכ"כ בספר חקת הפסח (סימן תסז ס"ק ד), להוכיח כן מדברי הרוקח (סימן שטו), ובשו"ת פרח שושן (חאה"ע כלל ג סימן ב) כתב ג"כ שכבר פשטה ההוראה להקל בכל ס"ס אפילו לכתחילה. וכן העלה בשו"ת מהר"י הלוי (כלל ד סימן כב), ועוד ועוד מרבוותא קדמאי, וכמ"ש לכל זה ועוד מרן הראש"ל גר"ו בהליכו"ע (שם) עי"ש ותרונה נחת.

(ח) עמ' יב ד"ה אמנם במ"ש דברי הרמב"ם הידועים דכל ברכה שא"צ הרי הוא בכלל איסור דאורייתא דלא תשא - נ"ב מקורו טהור בדברי הרמב"ם בתשובה והיא לו' נדפס'ה בשו"ת פאר הדור (סימן קה). [ושם בסוף הערה יג איכא ט"ס וצ"ל דרבנן]. וכן סב"ל לרב האי גאון הובא בשו"ת תמים דעים (סו"ס רכד), ובספר האשכול (ח"ב עמ צט).

(ט) עמ' יג ד"ה הנה במ"ש והנה מעין החקירה הנ"ל שחקרנו לעיל בספיקא דאורייתא לחומרא אם הוא מתורת ודאי או בתורת ספק והביא דברי הגר"א וסרמן שחקר בהיפך ולענין סד"ר לקולא עי"ש - עוד אמרתי אבא אעירה דיש מקומות היוצאים מכלל חקירה זו לגמרי. וכגון במ"ש מרן בשולחנו

הטהור (או"ח סימן קפד סעיף ד) דאם אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון ואם לאו, צריך לברך מספק מפני שהיא ברכה מן התורה עכ"ד. ויש לדון אם יכול גם להוציא אחרים שלא ברכו בודאי, ולכאורה הדבר תלוי בדברות הנ"ל. אלא לכי תידוק תחזי דאכן לדעת הפר"ח (הובא בשע"ת שם ס"ק ו) תלוי הדבר שכתב דלא מצי להוציא אחרים שעדיין לא ברכו משום דספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, ולא אתי למיפק דאורייתא. אלא שהגאון רעק"א בהגהותיו שם וכן בתשובה (ח"א סימן ו) ועימו הכתב סופר בתשובה (חאו"ח סימן ל וצינים בשנ"ב שם ס"ק יד) רוח אחרת היתה עימהם, וכתבו דאף לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן הכא שאני ויכול להוציא אף את מי שלא בירך משום דאיכא חזקה שאכל, או משום טעם אחרינא עי"ש. והדבר פשוט שחקירת האחרונים הללו ופלוגתתם לא תיכון היכא דמסופק אם אכל כשיעור דרבנן דהא בכה"ג לא מברך. וכמ"ש המשנ"ב (שם ס"ק טו) ואפילו אי נימא דספק דרבנן לקולא הוא מתורת ספק, ונמצא שאכתי איכא עליה חיובא אלא שפטרוהו חז"ל מלקיימו, מ"מ הכא ודאי שלא יקיימו דהא יעבור על איסור ברכה שא"צ ולדעת הרמב"ם ודעימיה והו"ד לעיל הוא מדאורייתא והדברים פשוטים.

והנה ע"ד הפר"ח הללו הביא בברכ"י (שם אות א) להקשות ממש מרן השו"ע לקמן (סימן קצו סעיף ד) דאכל כזית מוציא את מי שאכל שיעור כדי שביעה, הרי דאתי דרבנן ומפיק

דאורייתא? והנה אי נימא דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדין ספק ניהא דאפש"ל דדוקא ודאי דרבנן מפיק דאורייתא אך דין דרבנן דאתי מספיקא לא מפיק דאורייתא. וש"ר דכדברים הללו כתב לתרץ הרחיד"א שם וברוך שכונתי.

(י) עמ' טו ד"ה ונ"ל לתלות במה שתלה את ב' הסברות בדברי המשך חכמה והמוצל מאש – נ"ב קצ"ע דסברת המשך חכמה למטוניה דמר דכתב לעיל (עמ' ו) דבמצו"ע אין דין חפצא, לא תיכון אמצו"ע, נמצא שכל טעמו של המשך חכמה יכון אמצות ל"ת לחודיה, ואכתי בעינן טעמה אמצות עשה. וכן בסברת המוצל מאש איכא למימר איפכא דשייכת רק במצו"ע ולא במצות ל"ת דהתם ליכא חיוב לצאת יד"ח. ונפק"ל דב' הטעמים הללו תלויין אמנם בב' הצדדים, אך כל צד איירי אמידי אחריני ולא על אותו נידון, דהמשך חכמה איירי אמצות ל"ת והמוצל מאש איירי אמצות עשה. ואפשר דלא פליגי.

עד כאן כתבתי עשרה הערות וכאן עמדה הקס"ת מלכת. ואחתום בברכת התורה ובברכת הדיוט שכסא כת"ר ירום ונישא וגבה מאד, וירוה נח"ר מכל יוצ"ח ותלמידיו הרבים שומעי לקחו, ונזכה לראות בעוד חיבורים מאירים מפרי עטו.

מנאי זעירא דמן חברייא

המצפה לביאת ינון

הצב"י אפרים כחלון ס"ט

מכתב זה נכתב פסקי פסקי והסתיים בערב חג הסוכות התשע"ג.

סימן ט

יום ד ז אייר התש"ע

לכבוד ידידי ורעי, איש כלבבי, חכם עדיף מנביא, בנם של קדושים מגזע תרשישים, הרה"ג ר' אהרון הכהן קוליק נרו יאיר ויזרח, ושמו הטוב כשושנה יפרח.

קיבלתי בברכה ובשמחה כתביה דמר, ושמחתי לראות אשר עומד הנך להוציא ספר שו"ת אשר שמו יקבנו "מראה כהן", ועלעלתי בתשובה ששלחתי לי לדוגמא, ואמת מה נהדר היה "מראה כהן". יזכך ה' להוציא לאור ולברך על המוגמר בקרוב אכ"ר.

והנה בין כל תכריך הכתבים ששלחת לי חמותי ראיתי במה שכתבת לדון גבי נתינת פתקים בכותל המערבי ואני לכשעצמי נראה לי דשרי ליתנם בכותל, אך אין הזמן תחת ידי להאריך בעניין וע"ע בשו"ת ברכת יהודה להגר"י ברכה שליט"א (ח"ב סימן ו) מ"ש בזה ודו"ק.

עוד ראיתי שהארכת כיד ה' הטובה עליך, ואפריון נמטייה לך על שהזכרת דברינו ובשפלנו זכר לנו, [ואני מידי עוברי בתשובתך ראיתי שכמה פעמים ונשמט לך התואר רבי מכמה מרבוותא, ובודאי הוזה שגגה ואבדה שלא מדעת שפלטו הקולמוס, וע"כ אמרתי אשיבה לך אבדתך בזה כדי שתתקן הדבר.] וראיתי בשלהי דברריך (עמ' 38), שכתבת ביד חזקה ובזרוע נטויה כנגד אלו הנשים אשר טוענות לשויון זכויות בין גברים לנשים אף בחלק התורני של התורה והמצוות, ואף אני

כתבתי עליהם בשצף קצף בספרי אך טוב לישראל (ח"א סימן י אות ז). ע"ש. רחמנא ליצלן מהאי דעתא דהני נשי רשיעי. ואף בענינים ובמצוות אשר יש להם שיכות בזה כמצות נדה, אין להם רשות להורות, צא ולמד ממ"ש מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בספרו הבהיר טהרת הבית (ח"א עמ' שעג) חבל פוסקים אשר יצאו נגד הדבר הרע הזה. ושהגאון ר' משה מאגוז זצ"ל אשר בגבולו היתה אשה זקנה שהיו הנשים שואלות את פיה בהלכות נדה, והיא מורה להם מסברת הכרס, ללא ידיעה מספרי הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים וגזר עליה הגאון ז"ל, בכל אלות הברית, לבל תעשה כן אלא עליה להביא כל שאלה לפני רבנים ומורה הוראות היושבים על מדין עי"ש והוסף למערכתך הגדולה.

והנה רציתי עוד להשתעשע בדברך אך מה שהלב חשק הפנאי עושק ואף זה כתבתי כחותה על גחלים בשעה שאינה מן היום ואינה מן הלילה ועוד חזון למועד.

בברכת התורה ידידו הדוש"ט ותורתו, ומצפה לעלייתו

והצלחתו ולספרך שיצא בקרוב.

הצב"י אפרים כחלון ס"ט.

נ.ב צרפתי לך בזה את ספרי דורש טוב לעמו, והוא פירושים נחמדים על מגילת אסתר שיצא בהאי שתא, אקוה שיונעמו לך.

סימן י

ליל ז אלול תשע"ג

לכבוד מו"ר ראש המוסדות המפוארים יורו משפטיך ראב"ד

מקודש כש"ת הרה"ג גדעון בן משה שליט"א

במאי דבדיק לן מר אודות השאלה שנשאל אם יכול האדם לגרום רעה (או אפילו מות ח"ו לחבירו) למרות שלא נגזר על חבירו להנזק או למות? ואם כן מדוע זה לא סותר את האמונה בהשגחה פרטית? והאם יהיה מותר לפעול (ועד כמה) כדי למנוע את הנזק מהשני כלפיו? ואמרתי אפרש הדברים בקצרה ויהי הקצ'ר אמיץ.

הנה בספר מכתב מאליהו (ח"ד קונטרס הבחירה עמ' 93 והלאה) ביאר את דברי הרמב"ן (בראשית פרק טו, יד) שאדם הבוחר לרצוח נענש רק על עצם בחירתו, שעל עצם המעשה של המיתה לא שינה כלום כי כבר נגזר מן השמים שימות הנרצח. ואמנם פעמים והקב"ה נותן שתהיה ההחלטה בידי האדם, וזו היא החלטת ה'. וזה מחמת ירידה בדרגה של אותו אדם או של אותה אומה שאין הקב"ה דן את דינה אלא נותן לידי אדם שישלטו עליהם.

ועל פי זה יבוארו גם כן דברי האור החיים הקדוש (בראשית לו, כא) שהאדם הוא בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה עכ"ד, שאין כונתו שיכול האדם לעשות ולפעול נגד רצון ה', אלא שפעמים ונמסר דינו בידי אדם. וכמשנ"ת לעיל.

ואמנם, כאשר ניתן הדבר בידי אדם נראה שיש לאדם לעשות כל אשר לאל ידו להנצל מדבר זה, תדע דהאור החיים הקדש (בראשית מד, יז) פירש שאע"פ שהצדיק האחים בתחילה את הדין שנתגלה הגביע באמתחת בנימין והיו מוכנים להיות כולם לעבדים, וזאת משום ש"האלוקים מצא את עון עבדיך" (בראשית מד, טז), וע"ז בא אלינו עונש זה לכפר (וכ"פ הספורנו שם), אך מאחר שויתר המושל הוא יוסף מרצונו על זה הדבר, ואמר - "האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד" (בראשית מד, יז), ידעו שאין זה מגזירת עליון, אלא עמד הדבר לצד בחירת הבחירי, ולכן ניגש אליו יהודה לנסות להשפיע עליו בכל דרך לבטל הגזירה. עכ"ז.

ועל פי זה יבואר, שלכך מצאנו כמה פרטי דינים בידי חושן משפט, שיש לאדם להגיב ולעצור או אפילו לגרום לחברו הפסד בכה"ג שנגרם לו על ידו. דממה נפשך הדבר שרי, שאם זו היא גזרה משמים שיענש על ידי חברו לא יועילו לו כל מעשיו, ואם ניתן הדבר כבחירה לחברו, אז בודאי שיהא מותר לו לנהוג על פי דיני התורה.

ואמנם מסופר על צדיקים וחסידים לקדושים אשר בארץ המה, שלא היו עושים שום טצדקי לסדר לעצמם את עניניהם. אלא סמכו שרצון ה' הוא זה וכל מה שהקב"ה עושה לטובה הוא עושה. ובזכות ביטחון זה ראו ישועות גדולות וכמאמר הכתוב "הבוטח בה' חסד יסובבנו". (ועיין בתענית דף כא ע"א במעשה דנחום איש גם זו דעל אף שראה שהחליפו אנשי

אך טוב מכתבים לישראל

אכסנייתו את תיבת הכסף והזהב בעפר אמר גם זו לטובה, ולא חזר לעירו אלא המשיך בדרכו ובכח ביטחוננו נהפך הכל לטובה ולברכה).

שו"ר להגר"י ברכה שליט"א שעמד על מדוכה זו בשו"ת ברכת יהודה (ח"ג ענינים שונים סימן טז), עי"ש ותרועה צמאונך.

ואסיים בברכת הדיוט יהי רצון שיקוים בכת"ר ובמוסדותיו ותלמידיו מאמר הכתוב "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה" (בראשית כח, יד), עדי ביאת ינון ואליה אמן.

מנאי זעירא דמן חברייא

המצפה לביאת ינון הצב"י אפרים כחלון ס"ט

